

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี และเพื่อทดลองและประเมินผลรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองสตรีในจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดสตรีนิยม
2. แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมบทบาทสตรี
3. แนวคิดเกี่ยวกับคณะกรรมการพัฒนาองค์กรสตรี
4. แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง
5. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับสตรี

1. แนวคิดสตรีนิยม

สตรีนิยม (Feminism) หมายถึงระบบคิดและขบวนการทางสังคมที่พยายามจะเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งตั้งอยู่บนการวิเคราะห์ที่ว่า ผู้ชายอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบและผู้หญิงอยู่ในสภาพที่เป็นรอง หรืออาจกล่าวได้ว่า สตรีนิยมมีจุดมุ่งหมายทางการเมืองพอ ๆ กับจุดมุ่งหมายทางวิชาการ เป็นวิถีของความคิดและการกระทำ (วารุณี ฐิริสินสิทธิ์. 2542 : 4-5) คำว่า สตรีนิยม (Feminism) แท้ที่จริงแล้วก็เป็นแต่เพียงถ้อยคำหรือภาษาที่นำเอาบรรดาผู้หญิงมาร่วมขบวนการเดียวกัน เพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม ให้มีการยอมรับผู้หญิงและเปลี่ยนแปลงสถานะของผู้หญิงให้ดีขึ้น นั่นเอง (วิระดา สมสวัสดิ์. 2545 : 13) การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่นำไปสู่การเกิดสตรีนิยมคือการเกิดแนวคิดเสรีนิยม ในศตวรรษที่ 18 ซึ่งแนวคิดเสรีนิยม ถือว่าเป็นแนวคิดแรก ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเกิดสตรีนิยม โดยผลงานของ แมรี โวลสโตนคราฟต์ (M. Wollstonecraft) ชื่อ A Vindication of the Rights Of Women. 1972 (อ้างถึงใน วารุณี ฐิริสินสิทธิ์. 2545 : 32 - 38) ซึ่งกล่าวว่า

การที่ผู้หญิงดูต่ำกว่าผู้ชายดูเหมือนว่าผู้หญิงไม่มีเหตุผล เป็นคนที่ไม่รู้จักใช้สมอง จุกจิก เหลาะเหลว สนใจแต่เรื่อง ไร้สาระและความสวยงามของร่างกาย หมกมุ่นในเรื่องของความรักที่เป็นเช่นนี้ไม่ใช่เพราะเป็นธรรมชาติของผู้หญิง แต่เป็นผลจากการอบรมเลี้ยงดู หรือการศึกษาที่ผู้หญิงได้รับ เพราะฉะนั้นต้องเปลี่ยนแปลงที่ระบบการศึกษา ให้ผู้หญิงได้รับการศึกษาแบบเดียวกับผู้ชายความเหลื่อมล้ำทางเพศ ก่อให้เกิดกระแสความเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ ตั้งแต่ช่วงปลายทศวรรษที่ 1960 เป็นต้นมา และในช่วงเวลาดังกล่าว ได้เกิดการศึกษาศึกษาและแนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับสถานภาพของผู้หญิง สภาพที่เป็นรองของผู้หญิงในด้านต่าง ๆ อย่างมากมายดังนี้

1.1 สตรีนิยมสายเสรีนิยม (Liberal Feminism) ถือว่าเป็นสำนักคิดแรกของสตรีนิยมและถูกมองว่าเป็นแนวคิดหลักของสตรีนิยม เพราะคนส่วนมากจะคุ้นเคยกับแนวคิดนี้ สตรีนิยมสายเสรีนิยมได้รับอิทธิพลอย่างมากจากแนวคิดเสรีนิยมที่ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมกันของมนุษย์ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลที่มีเหตุผลเชื่อว่าผู้หญิงและผู้ชายไม่มี ความแตกต่างกัน โดยพื้นฐานมีความเป็นมนุษย์เหมือนกัน ดังนั้น ผู้หญิงควรจะมีโอกาสที่จะทำทุกอย่างได้เหมือนกับผู้ชายเรียกร้องให้ผู้หญิงมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในการแข่งขันภายในระบบสังคมที่เป็นอยู่ โดยเฉพาะในปริมนทลสาธาณะ ให้ความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมาย โดยเชื่อว่าถ้ามีการแก้กฎหมายให้เท่าเทียมกันแล้ว ผู้หญิงสามารถมีความเท่าเทียมกับผู้ชาย โดยไม่จำเป็นต้องแก้ไขสถาบันทางสังคมอื่น ๆ

1.2 สตรีนิยมสายมาร์กซิสต์ (Marxist Feminism) เชื่อว่า การที่ผู้หญิงต้องตกอยู่ในสถานะที่ขึ้นต่อผู้ชายหรือตกอยู่ภายใต้การครอบงำของผู้ชาย ก็เนื่องมาจากลัทธิทุนนิยมและการมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ซึ่งเป็นปัจจัยในการผลิตออกไปแล้ว สังคมก็จะเสมอภาค การนำเสนอในแนวคิดนี้ มักจะเน้นที่ความแตกต่างทางชนชั้น ที่ผูกติดอยู่กับกรรมสิทธิ์ส่วนตัวในทรัพย์สินที่สามารถสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองแล้ว แน่นนอนที่สุดก็คืออำนาจทางสังคม เมื่อขจัดความแตกต่างทางชนชั้นออกไปแล้ว คิดกันว่าการเลือกปฏิบัติเพราะสาเหตุแห่งเพศก็จะหมดไปด้วยเพราะคนในสังคมไม่มีความแตกต่างกันต่อไปไม่มีผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมเหนือคนอื่น

1.3 สตรีนิยมสายถอนรากถอนโคน (Radical Feminism) เสนอว่าการกดขี่ผู้หญิงเกิดขึ้นเพราะเพศของเธอ ความไม่เท่าเทียมกันทางเพศที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากระบบชายเป็นใหญ่ระบบที่ผู้ชายมีความเหนือกว่าผู้หญิงในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม

การเมืองและวัฒนธรรม สตรีนิยมสายนี้ได้แตกย่อยออกเป็นสตรีนิยมสายวัฒนธรรม และสตรีนิยมสายนิเวศน์

1.3.1 สตรีนิยมสายวัฒนธรรม (Culture Feminism) ให้ความสำคัญกับการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมผู้หญิง โดยเสนอว่าผู้หญิงมีบุคลิกลักษณะที่แตกต่างจากผู้ชายเช่นความสามารถในการสร้างสัมพันธ์กับคนอื่น การเอาใจใส่ดูแล จริยธรรม ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้ ถือว่าเหนือกว่าผู้ชาย ที่ผู้หญิงควรชื่นชมและรักษาเอาไว้ รวมทั้งต่อสู้เพื่อให้ผู้หญิงได้มีโอกาสแสดงศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่

1.3.1 สตรีนิยมสายนิเวศน์ (Ecofeminism) มีความเชื่อคล้ายคลึงกับสตรีนิยมสายวัฒนธรรมว่า ผู้หญิงมีความแตกต่างจากผู้ชายและดีกว่าผู้ชายตามธรรมชาติ และเสนอว่า ผู้หญิงมีความใกล้ชิดหรือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับธรรมชาติเช่น การที่ผู้หญิงเป็นผู้ให้กำเนิดบุตร ทำให้ผู้หญิงมีความเชื่อมโยงกับธรรมชาติ ส่วนผู้ชายมีความใกล้ชิดกับวัฒนธรรม การเชื่อมโยงผู้หญิงเข้ากับธรรมชาติ ได้นำไปสู่การฟื้นฟูพิธีกรรม โบราณที่ให้ความสำคัญกับธรรมชาติเปรียบเสมือนแม่และพระแม่เจ้า ซึ่งเป็นที่มาของพลังอำนาจและแรงบันดาลใจ และได้เกิดการเรียกร้องให้ปฏิเสหวิทยาสาสตร์และเทคโนโลยี

1.4 สตรีนิยมสายสังคมนิยม (Socialist Feminism) เสนอว่า ความไม่เท่าเทียมกันทางเพศเป็นผลจากการปฏิสัมพันธ์กันของระบบชายเป็นใหญ่กับระบบทุนนิยมในสังคม กล่าวได้ว่า เมื่อทั้งระบบความเป็นเพศและระบบเศรษฐกิจมาสัมพันธ์กัน ได้ทำให้เกิดโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่ผู้ชายอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบ ส่วนผู้หญิงอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ

1.5 สตรีนิยมสายจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Feminism) นำแนวคิดของจิตวิเคราะห์มาใช้ในการอธิบายการเกิดขึ้นของความเป็นชาย ความเป็นหญิง ซึ่งนำไปสู่ความเป็นรองของผู้หญิงโดยเชื่อว่า การทำความเข้าใจต่อพัฒนาการความเป็นหญิงและความเป็นชายนั้น จำเป็นต้องทำความเข้าใจในระดับจิตใจ ซึ่งนักสตรีนิยมสายนี้เชื่อว่า ความเป็นเพศเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น ในสภาพแรกเริ่มเด็กจะไม่มีสภาพที่แตกต่างกันในความเป็นเพศ และเป็นคามารมณ์ที่ไม่เกี่ยวข้องกับอำนาจ แต่ต่อมาอำนาจได้เข้ามา และสร้างความแตกต่างทางเพศในทางวัฒนธรรม และจากการสร้างความแตกต่างดังกล่าวความสูงต่ำในความเป็นเพศหรือระหว่างเพศหญิงและเพศชายจึงเกิดขึ้น

1.6 สตรีนิยมสายหลังสมัยใหม่ (Postmodern Feminism) เสนอว่าการเลือกปฏิบัติหรือการกีดกันผู้หญิงมีหลายรูปแบบ หลายลักษณะพร้อม ๆ กัน ไม่ใช่ว่าผู้หญิงทุกคนจะถูกเลือกปฏิบัติอย่างเดียวกัน นักสตรีนิยมสายนี้ให้ความสำคัญต่อความแตกต่างของกลุ่มผู้หญิง รวมทั้งความหลากหลายที่มีอยู่ของผู้หญิงแต่ละคน โดยเสนอว่าไม่มีผู้หญิง ไม่มีใครเป็นผู้หญิง ทุกอย่างล้วนสร้างผ่านปฏิบัติการทาง วาทกรรม จึงไม่มีความเป็นผู้หญิงที่แท้จริงที่ตายตัวและไม่เปลี่ยนแปลงกล่าวโดยสรุปได้ว่า ความคิดเห็นเบื้องต้นที่เป็นพื้นฐานของแนวคิดสตรีนิยมทั้งหมดคือ การตระหนักว่าผู้หญิงถูกกดขี่ และความเห็นที่ว่าจะต้องมีการดำเนินการที่จะขจัดการกดขี่เหล่านั้นเพื่อให้ผู้หญิง และผู้ชายได้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรีเสมอกันในสภาวะแวดล้อมที่ดียิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุป แนวคิดสตรีนิยมเป็นแนวคิดที่เสนอให้มีการเลิกแบ่งแยกสถานะที่แตกต่างกันระหว่างเพศหญิงและเพศชาย เพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมให้มีการยอมรับผู้หญิงและเปลี่ยนแปลงสถานะของผู้หญิงให้ดีขึ้น ทั้งสถานะทางสังคมและสถานะทางการเมือง

แนวคิด เกี่ยวกับการส่งเสริมบทบาทสตรี

1. สถานการณ์การส่งเสริมบทบาทสตรีในประเทศไทย

ประเทศไทยมีประชากรทั้งประเทศจำนวน 64,261,000 คน (ข้อมูลปี 2554) เมื่อจำแนกตามเพศแล้วเป็นเพศชายจำนวน 31,815,000 คน และเป็นหญิงจำนวนถึง 32,446,000 คน คิดเป็นร้อยละ 50.5 ของประชากรทั้งหมด จะเห็นได้ว่าจำนวนประชากรครึ่งหนึ่งของประเทศเป็นผู้หญิง และจากการวิจัยพบว่า ผู้หญิงมีอายุเฉลี่ยสูงกว่าผู้ชาย นอกจากประชากรของประเทศที่มีผู้หญิงมากกว่าผู้ชายและมีอายุเฉลี่ยมากกว่าแล้ว ยังพบว่าด้านบทบาทและหน้าที่ของผู้หญิงในปัจจุบันมีความสำคัญมากขึ้นกว่าในอดีตทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ผู้หญิงมิใช่มีบทบาทหน้าที่เป็นเพียงภรรยาและมารดาที่เลี้ยงดูบุตรภายในบ้านเท่านั้น มีหลายคนประกอบอาชีพการงานที่มีความรู้ความสามารถไม่แตกต่างไปจากผู้ชาย ผู้หญิงจึงเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีส่วนสำคัญในการช่วยผลักดันพัฒนาสังคมและประเทศชาติอย่างไรก็ตาม จากการพัฒนาสตรีของไทยพบว่า มีปัญหาอุปสรรคมากมายทั้งด้านการศึกษาและการพัฒนาศักยภาพ โดยเฉพาะการศึกษาที่ผู้หญิงส่วนใหญ่ยังไม่รู้หนังสือถึงร้อยละ 60 ซึ่งพบมากในสตรีอายุ 40 ปีขึ้นไป เช่นเดียวกับโอกาสในการศึกษาต่อที่สตรีมีโอกาสน้อย ส่วนในด้านสุขภาพอนามัยที่พบว่า แม้ผู้หญิงมีอายุยืนยาวกว่าผู้ชายแต่ปัญหา

ด้านอนามัยเจริญพันธุ์ อัตราการตายของสตรีที่เกี่ยวกับการติดเชื้อและการคลอด โรคหัวใจ หลอดเลือด มะเร็งเต้านมและมดลูกที่พบมากในสตรีไทยมาตรฐานการส่งเสริมการพัฒนา สตรี เช่นเดียวกับโรคเอดส์ที่เพิ่มมากขึ้นในผู้หญิง นอกจากนั้นปัญหาการทำแท้งในวัยรุ่น สตรีก็เป็นปัญหามากขึ้น รวมทั้งความเสมอภาคและการคุ้มครองทางสังคมแก่สตรียังมีน้อย โดยเฉพาะความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ที่ยังไม่เพียงพอ และการที่ผู้หญิงถูกทำให้เป็น สลัญลักษณ์และวัตถุทางเพศจากสื่อมวลชนที่จำเป็นต้องมีการแก้ไขให้สตรีมีภาพลักษณ์ใน เชิงสร้างสรรค์มากขึ้นขณะเดียวกันผู้หญิงยังประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจเกี่ยวกับความไม่เป็น ธรรมและความไม่มั่นคงในรายได้ การขาดโอกาสในการพัฒนาทักษะและฝีมือ การไม่ได้รับ คุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้ผู้หญิงมีข้อจำกัดในการเข้าสู่ ตลาดแรงงานที่เป็นระบบ เพราะขาดความรู้ทักษะฝีมือและมีภาระครอบครัวทำให้ผู้หญิงไม่ สามารถเข้าทำงานเป็นเวลาได้ แม้ตลาดแรงงานนอกระบบจะเปิดโอกาสให้รับงานไปทำที่ บ้านได้ก็ตาม สำหรับด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของสตรีในระดับต่างๆ นั้น พบว่า ขอบเขตการตัดสินใจของสตรียังจำกัดอยู่เพียงครัวเรือน ขณะที่ผู้ชายมีอำนาจการตัดสินใจ ด้านการลงทุนและการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของครอบครัว เพราะค่านิยมในสังคมและ ครอบครัวมอบหมายบทบาทในฐานะมารดา ภรรยา และลูกสาวให้จัดการเกี่ยวกับชีวิตความเป็น อยู่ของครอบครัว และมอบให้ผู้ชายมีบทบาทนำในการหาเลี้ยงครอบครัว การเป็นผู้แทน ครัวเรือนในเรื่องเกี่ยวกับสถาบันทางสังคมอื่นๆ

นอกจากนั้น บทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมตัดสินใจในระดับชุมชนพบว่า สตรีมีบทบาทน้อยแม้จะมีการส่งเสริมการรวมกลุ่มของสตรีในรูปแบบต่างๆ แต่บทบาทสตรี ที่มีในกลุ่ม/องค์กรก็ยังเป็นองค์กรเฉพาะด้าน ไม่มีอิทธิพลในการชี้้นำการพัฒนาท้องถิ่นมาก นัก เช่นเดียวกับในระดับประเทศที่พบว่าสตรียังมีบทบาทน้อยมาก จากสถานการณ์ของสตรี ในด้านต่างๆ ดังกล่าวประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งปัจจัยด้านบวกและด้านลบ รวมทั้งสภาพแวดล้อมพบว่า การดำเนินงานด้านสตรีในอนาคตจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทาง ที่เน้นการส่งเสริมการพัฒนาสตรีทั้งด้านกฎหมาย ด้านเทคโนโลยี และสื่อสารมวลชนทุก ประเภท คือ มีกฎหมายที่สามารถแก้ปัญหาของสังคม และอำนวยความสะดวกให้มากขึ้น เปิดโอกาสให้สตรีได้รับการคุ้มครองและพัฒนาอาชีพการจัดการเลือกปฏิบัติเทคโนโลยี สารสนเทศและสื่อมวลชนที่มีความก้าวหน้าและนำเสนอข้อมูลข่าวสารในรูปแบบต่าง ๆ

ทำให้สตรีมีช่องทางในการแสวงหาข่าวสารที่หลากหลาย ทันต่อเหตุการณ์ และเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งสตรีจำเป็นต้องเท่าทันในการพิจารณาเลือกรับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ เพื่อใช้ในการพัฒนาตนเอง

1.1 ปรัชญาการส่งเสริมบทบาทสตรี

ปรัชญาการส่งเสริมการพัฒนาสตรี ประกอบด้วยหลักการที่สำคัญ คือ

1.1.1 บทบัญญัติเรื่องสิทธิสตรีขององค์การสหประชาชาติ

แนวคิดว่าด้วยการส่งเสริมการพัฒนาสตรี เป็นประเด็นที่มีการกล่าวถึงกันมายาวนานมาก ดังจะเห็นได้จากกฎบัตรขององค์การสหประชาชาติที่ก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2488 ที่ให้การยอมรับในความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย และมองความเสมอภาคในแง่ของสิทธิมนุษยชนเป็นสำคัญ โดยระบุไว้ในจุดมุ่งหมายว่า “เพื่อบรรลุความร่วมมือระหว่างประเทศในการส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดการเคารพในสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานสำหรับทุกคน โดยปราศจากการแบ่งแยกเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือศาสนา” กระบวนการพัฒนาสตรีเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการในระดับสากล โดยองค์การสหประชาชาติได้จัดการประชุมระดับ โลกว่าด้วยเรื่องสตรีถึง 4 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 ปี พ.ศ. 2518 ณ กรุงเม็กซิโกซิตี ประเทศเม็กซิโก ซึ่งองค์การสหประชาชาติ ได้จัดให้มีการประชุมระดับ โลกว่าด้วยเรื่องสตรีเป็นครั้งแรก โดยที่ประชุมกำหนดเป้าหมายหลัก คือ ความเสมอภาค การพัฒนา และสันติภาพ และได้มีการประกาศให้ปี พ.ศ. 2518 เป็นปีสตรีสากล ซึ่งปีดังกล่าวนี้ถือเป็นจุดเปลี่ยนให้ประเด็นของสตรีกลายเป็นจุดสนใจขึ้นมา นอกจากนั้น องค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 – 2528 เป็นทศวรรษสตรีแห่งสหประชาชาติ

ครั้งที่ 2 ปี พ.ศ. 2523 ณ กรุงโลเปนเฮเกน ประเทศเดนมาร์ก ได้มีการเน้นย้ำถึงหลักการพื้นฐานและวัตถุประสงค์ของแผนปฏิบัติการเพื่อทศวรรษสตรีว่าด้วยความเสมอภาค การพัฒนา และสันติภาพ ว่ายังมีความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์และถือเป็นพื้นฐานของการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการเพื่อทศวรรษสตรีในช่วง 5 ปีหลังของทศวรรษ 2523 - 2528 โดยเน้นเป็นพิเศษที่ 3 องค์ประกอบหลักของการพัฒนาสตรีคือ การจ้างงาน สุขภาพอนามัย และการศึกษา นอกจากนี้ที่ประชุมยังได้เสนอให้มีการปรับปรุงทบทวนแบบฟอร์มและแบบสอบถามที่ใช้ในการสำมะโนประชากรและในการสำรวจต่างๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้หญิง โดยเฉพาะเพื่อวิเคราะห์บทบาทสตรีในการพัฒนา และในการประชุมครั้งนี้ยังได้มีการทำความเข้าใจเรื่องความเสมอภาคอย่างชัดเจนว่า “ความเสมอภาค ในที่นี้ไม่ได้

หมายถึงแค่ความเสมอภาคทางกฎหมายการจัดการเลือกปฏิบัติเท่านั้น แต่ยังหมายถึงความ
ถึงความเสมอภาคทางสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบ และ โอกาสสำหรับสตรีในการมีส่วนร่วม
ในการพัฒนาทั้งในฐานะผู้ได้รับประโยชน์และผู้ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างจริงจังด้วย”

ครั้งที่ 3 ในปี พ.ศ. 2528 ซึ่งเป็นปีสิ้นสุดทศวรรษเพื่อสตรี โดยประชุม ณ.

กรุงไนโรบีประเทศเคนยา การประชุมดังกล่าว เป็นการทบทวนและประเมินความสำเร็จของ
ทศวรรษสตรีของสหประชาชาติ รวมทั้งได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์ใน ไโรบีเพื่อความก้าวหน้า
ของสตรี (Nairobi Forward-looking Strategies for the Advancement of Women) เพื่อใช้เป็น
แผนแม่บทระดับโลกว่าด้วยการส่งเสริมความเสมอภาค การมีส่วนร่วมของสตรีใน
กระบวนการพัฒนาและการสร้างสันติภาพแผนปฏิบัติการตามยุทธศาสตร์ใน ไโรบี
เน้นความสำคัญของกลไกระดับชาติเพื่อความก้าวหน้าของสตรีและมีข้อเสนอแนะให้ทุก
ประเทศจัดตั้งกลไกระดับชาติขึ้นภายในปี พ.ศ. 2538 ต่อมาองค์การสหประชาชาติ ได้มีมติ
รับรองอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the
Elimination of All Forms of Discrimination Against Women – CEDAW) ในการประชุม
สมัชชาสมัยที่ 34 เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2542 ซึ่งถือว่าเป็นก้าวสำคัญที่นำสู่การบรรลุ
เป้าหมายเพื่อสิทธิความเสมอภาคของสตรี

ครั้งที่ 4 ระหว่างวันที่ 4 – 15 กันยายน พ.ศ. 2538 ณ กรุงปักกิ่ง ประเทศ
สาธารณรัฐประชาชนจีน ผู้เข้าร่วมประชุม 189 ประเทศได้มีการร่วมลงนามรับรองปฏิญญา
และแผนปฏิบัติการปักกิ่ง (Beijing Declaration and Platform for Action 2538 – 2547)
ซึ่งสะท้อนถึงความมุ่งมั่นของนานาชาติต่อการสร้างความเสมอภาคหญิงชาย ได้มีการเน้นย้ำ
ถึงการสร้างกระแสความเสมอภาคหญิงชาย (Gender Mainstreaming) จนทำให้ประเด็น
บทบาทหญิงชายและความเสมอภาคกลายเป็นกระแสที่นานาชาติประเทศ รวมทั้งองค์กรระหว่าง
ประเทศต่างให้ความสำคัญและถือเป็นเป้าหมายหลักที่ต้องดำเนินการให้บรรลุผลใน
แผนปฏิบัติการปักกิ่งได้มีการทบทวนเป้าหมายของยุทธศาสตร์ใน ไโรบีเพื่อความก้าวหน้าของ
สตรีพบว่า แม้จะมีความพยายามจากทั้งภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และผู้ที่เกี่ยวข้องหลาย
ฝ่ายก็ตามการพัฒนาสตรีก็ยังไม่บรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ จึงได้กำหนดประเด็นที่น่าห่วงใย
เป็นพิเศษที่ต้องมีการดำเนินการเป็นลำดับแรก ๆ ในการพัฒนาสตรี 12 ประเด็น คือ

1. สตรีกับความยากจน
2. การศึกษาและฝึกอบรมสตรี
3. สตรีและสุขภาพอนามัย

4. ความรุนแรงต่อสตรี
5. สตรีและความขัดแย้งที่มีการใช้อาวุธ
6. สตรีและเศรษฐกิจ
7. สตรีในอำนาจและการตัดสินใจ
8. กลไกทางสถาบันเพื่อความก้าวหน้าของสตรี
9. สิทธิมนุษยชนของสตรี
10. สตรีและสื่อ
11. สตรีและสิ่งแวดล้อม
12. เด็กผู้หญิง

นอกจากนั้น ยังกล่าวถึงการนำกระแสความเสมอภาคหญิงชาย มาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการ เพื่อบรรลุผลในการพัฒนาและเสริมสร้างพลังสตรีตามประเด็นที่กำหนดไว้ ทั้ง 12 ประเด็นโดยระบุว่า “รัฐบาลและหน่วยงานต่าง ๆ ต้องส่งเสริมให้มั่นนโยบายที่จริงจังและชัดเจนในการที่จะผสมผสานมิติหญิงชายในกระบวนการกำหนดนโยบายและแผนงานต่างๆ เพื่อให้แน่ใจว่าก่อนที่จะมีการตัดสินใจใดๆ ได้มีการวิเคราะห์ผลต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นต่อผู้หญิงและผู้ชายแล้ว” จากการเน้นเกี่ยวกับมิติหญิงชายได้นำเข้าสู่กระแสการพัฒนาหลักตลอดการประชุมที่ปักกิ่งและได้ปรากฏในแผนปฏิบัติการปักกิ่ง ซึ่งทำให้เกิดกระแสตื่นตัวให้ความสนใจในประเด็นดังกล่าวอย่างกว้างขวางในกลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้านสตรีในประเทศต่างๆ ทั่วโลกและองค์กรระหว่างประเทศต่างๆ ได้ขานรับและกำหนดแนวทางการปฏิบัติอย่างกว้างขวาง

1.1.2 เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals - MDG.) ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2543 ผู้นำประเทศต่างๆ 189 ประเทศ ได้ร่วมประชุมสุดยอดแห่งสหัสวรรษที่กรุงนิวยอร์กและให้คำรับรองปฏิญญาแห่งสหัสวรรษที่กำหนดวาระการพัฒนาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาคนและลดช่องว่างการพัฒนาให้เป็นจุดเริ่มต้นศตวรรษใหม่ปรัชญาสำคัญของการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ คือ การยืนยันหลักสากลเรื่องการพัฒนาที่มีคนเป็นศูนย์กลางและการพัฒนาคนอย่างยั่งยืน โดยเน้นในสาระสำคัญ ได้แก่

- 1) เสรีภาพ ชายและหญิงมีสิทธิที่จะใช้ชีวิตและเลี้ยงดูบุตรของตน

อย่างมีศักดิ์ศรีปลอดจากความหวาดหวัชและความหวาดกลัวต่อความรุนแรง การกดขี่หรือความยุติธรรม สิ่งประกันสิทธิที่ดีที่สุด คือ ธรรมเนียมที่เป็นประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเจตจำนงของประชาชน

2) ความเท่าเทียมกัน พลเมืองและชาติทุกชาติจกต้องไม่ถูกปฏิเสธโอกาสที่จะได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา ชายและหญิงจะต้องได้รับสิทธิและโอกาสเท่าเทียมกัน

3) เอกภาพ การจัดการปัญหาและสิ่งท้าทายต่างๆ ในระดับโลก จะต้องมีการกระจายต้นทุนและภาระต่างๆ อย่างเป็นธรรม ผู้ที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดจะได้รับผลประโยชน์น้อยที่สุดสมควรได้รับความช่วยเหลือจากผู้ที่ได้รับประโยชน์มากที่สุด

4) ขันติ ธรรม มนุษย์ต่างต้องให้ความเคารพซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะแตกต่างหลากหลายเพียงใดในด้านความเชื่อ วัฒนธรรม และภาษา ความแตกต่างไม่ว่าจะเป็นภายในสังคมหรือระหว่างสังคมต่างๆ มิใช่สิ่งที่ควรเกรงกลัวหรือปิดกั้น หากแต่ควรรักษาไว้ในฐานะที่เป็นสิ่งที่มีคุณค่าของความเป็นมนุษยชาติ สันติธรรมและการพูดจาทำความเข้าใจกันระหว่างอารยธรรมต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ควรได้รับการส่งเสริม

5) ความเคารพต่อธรรมชาติ ดำเนินตามหลักการพัฒนาแบบยั่งยืนในการจัดการความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตและทรัพยากรธรรมชาติด้วยความรอบคอบ ด้วยวิธีทางนี้เท่านั้นที่จะสามารถรักษาความอุดมสมบูรณ์อันยิ่งใหญ่ซึ่งธรรมชาติให้แก่เราและคงเหลือไว้ให้คนรุ่นหลัง

6) ความรับผิดชอบร่วมกัน แบ่งปันความรับผิดชอบในการบริหารจัดการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั่วโลก รวมทั้งการจัดการกับภัยคุกคามที่มีต่อสันติภาพและความมั่นคงร่วมกันระหว่างชาติต่างๆ ในโลก โดยอาศัยกลไกความร่วมมือพหุภาคี

1.1.3 แนวคิดว่าด้วยความเสมอภาค การพัฒนาและสันติภาพ

จากอดีตถึงปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าการเลือกปฏิบัติทางเพศยังคงดำรงอยู่ในหลายมิติของชีวิตทั่วโลก ฉะนั้นประเด็นการสร้างเสมอภาคระหว่างบทบาทหญิง-ชาย จึงเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา จากรายงานนโยบายศึกษาของธนาคารโลก (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. 2548 : 11) ได้กล่าวว่า การสร้างเสมอภาคระหว่างบทบาทหญิง-ชาย เป็นวัตถุประสงค์หลักในการพัฒนาด้วยความสำคัญของตัวปัญหาเอง และเพราะความเสมอภาคระหว่างเพศจะช่วยเสริมสร้างขีดความสามารถของประเทศในการสร้างความเจริญเติบโต ในการลดความยากจนในการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมความเสมอภาคในมิติหญิง-ชาย จึงเป็นส่วนสำคัญของกลยุทธ์การพัฒนาที่มุ่งเน้นให้คนทุกคนทั้งผู้หญิงและผู้ชายหลุดพ้นจากความยากจนและสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองได้

ทั้งนี้รายงานของธนาคารโลกฉบับดังกล่าวได้นำเสนอกลยุทธ์ 3 ประการในส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ

- 1) การปฏิรูปเชิงสถาบันด้วยการสร้างกฎระเบียบและองค์กรเพื่อสร้างสิทธิและโอกาสเท่าเทียมระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย การปฏิรูประเบียบและองค์กรด้านกฎหมายและด้านเศรษฐกิจเป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการเพื่อวางพื้นฐานของสิทธิและโอกาสที่เท่าเทียมกันสำหรับผู้หญิงผู้ชาย เนื่องจากกฎหมายในหลายประเทศยังมิได้ให้สิทธิที่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงและชาย การปฏิรูปกฎหมายจึงเป็นสิ่งที่ต้องกระทำโดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายครอบครัว รวมทั้งการป้องกันการใช้ความรุนแรง สิทธิการถือครองที่ดิน การจ้างงาน และสิทธิทางการเมือง
- 2) การส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจที่เสริมแรงจูงใจให้มีการจัดสรรทรัพยากร โดยเสมอภาคและเน้นการมีส่วนร่วม รายได้ที่สูงขึ้น และระดับความยากจนที่ลดลงมีแนวโน้มที่จะช่วยลดความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศในด้านการศึกษา การสาธารณสุข และโภชนาการ ผลผลิตที่สูงขึ้น และโอกาสการจ้างงานใหม่ๆ จะช่วยลดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศในการจ้างงาน รวมทั้งการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานด้านประปา การพลังงาน และการจราจรขนส่ง จะช่วยลดความไม่เท่าเทียมกันในมิติหญิง-ชาย ในแง่ที่ผู้หญิงต้องเป็นผู้แบกรับภาระทั้งหมด
- 3) ใช้มาตรการเชิงรุกและมาตรการพิเศษ เพื่อแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ ในการควบคุมทรัพยากรและสิทธิทางการเมือง โดยเหตุที่การปฏิรูปกฎระเบียบองค์กรควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจอาจไม่เพียงพอสำหรับการแก้ไขปัญหาหรือผลที่ได้อาจต้องใช้ระยะเวลายาวนานจึงจำเป็นต้องมีมาตรการเร่งด่วน เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวในระยะสั้นและระยะกลางโดยมองว่ากลยุทธ์ทั้ง 3 จะเป็นแนวทางและเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างให้เกิดความเสมอภาคระหว่างบทบาทหญิง-ชาย ขึ้นในสังคม และเชื่อมั่นว่าความเสมอภาคดังกล่าวคือหัวใจในการพัฒนาสังคมในระดับชุมชน ระดับประเทศ และระดับโลกได้ในทุกมิติของการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาในมิติทางการเมือง วัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ นอกจากความเสมอภาคระหว่างบทบาทหญิง-ชายจะเป็นกุญแจสำคัญที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาแล้ว ความเสมอภาคดังกล่าวยังมีความสัมพันธ์กับการสร้างสันติภาพในทุกระดับ กล่าวคือ การที่มนุษย์หญิง-ชาย อยู่ร่วมกันโดยตระหนักและสำนึกถึงว่าตนเองมีความเสมอภาคเท่าเทียมกับผู้อื่น โดยเฉพาะในมิติของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความ

ตระหนักและสำนึกผู้ดั่งกล่าวจะทำให้หญิง-ชาย และคนในทุกกลุ่มในสังคมยอมรับในความแตกต่างหลากหลายนั้น และจะนำมาซึ่งการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขสืบไป

1.1.4 แนวคิดว่าด้วยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนา

แนวคิดในการดึงผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา (Integrating Women in Development) ได้ถูกนำมาใช้เป็นครั้งแรกโดยองค์การสหประชาชาติ ในปี ค.ศ.1975 จากนั้นมาองค์กรระหว่างประเทศองค์กรต่างๆ ได้กำหนดให้ “ผู้หญิงกับการพัฒนา” (Women in Development) เป็นโปรแกรมหนึ่งของการพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นใจว่าทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากถึงครึ่งหนึ่งของประชากร โลกจะไม่ถูกละเลยในการนำไปใช้ประโยชน์ (เนตรดาว, 2544) และเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้หญิง อันได้แก่ ปัญหาเรื่องการขาดโอกาสในสังคม, ปัญหาความยากจน, และปัญหาด้านการไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาอย่างเต็มที่ที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย แม้ว่าปัญหาอันเนื่องมาจากความไม่เท่าเทียมทางเพศระหว่างหญิง - ชาย ยังคงปรากฏอยู่อย่างชัดเจนในทุกสังคม โดยเฉพาะในเรื่องของการมีส่วนร่วมของผู้หญิง/สตรีในกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของสตรีในกระบวนการพัฒนามีน้อยสะท้อนให้เห็นถึง “อำนาจ” ของผู้หญิงในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองร่วมกับผู้อื่น มิได้เป็นเพียงผู้ที่รอผลจากการตัดสินใจของผู้อื่นเท่านั้น ฉะนั้นประเด็นของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรี จึงเป็นอีกมิติหนึ่งของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี ทั้งนี้กระบวนการและบทบาทการเข้าไปมีส่วนร่วมของสตรีนั้นมีด้วยกัน 5 ขั้นตอน คือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ได้แก่ การตระหนักถึงปัญหา การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา และร่วมในกระบวนการตัดสินใจ
- 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนโครงการ เป็นขั้นตอนการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ ตลอดจนกำหนดวิธีการในการดำเนินโครงการ
- 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ เป็นขั้นที่จะต้องทำประโยชน์ให้กับโครงการ ซึ่งอาจจะเป็นการออกทุนทรัพย์ วัสดุ แรงงาน หรือการบริหารและประสานงาน ตลอดจนการติดต่อกับภายนอกตามแผนงานที่วางไว้
- 4) ขึ้นรับผลของโครงการ เป็นขั้นที่ได้รับผลประโยชน์หรือผลเสียที่อาจตามมา ซึ่งอาจจะเป็นผลทางวัตถุหรือจิตใจที่อาจจะกระทบไปสู่บุคคลและสังคม

5) การมีส่วนร่วมในการประเมินและสรุปผลของโครงการเป็น
 ชั้นพิจารณาคุณค่าของโครงการที่ดำเนินมาว่าบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ การประเมิน
 ในขั้นนี้อาจกระทำระหว่างการทำงานหรือภายหลังจากโครงการเสร็จสิ้นแล้วก็ได้
 (Cohen and Uphoff. 1977, Shadid. 1981 ; อ้างถึงใน สุนิสิต สุจิตานนท์ และคณะ. 2535)
 รัฐบาลพยายามแก้ไขปัญหาการไม่มีส่วนร่วมของผู้หญิงในการพัฒนา โดยการจัดทำโครงการ
 ใหม่ๆ เพื่อกระตุ้นให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา แม้กระนั้นรัฐยังได้มองข้าม
 เงื่อนไขที่ทำให้ผู้หญิงขาดตอบสนองต่อการพัฒนาแตกต่างกัน ทำให้มองไม่เห็นถึงอุปสรรค
 ที่แท้จริง ซึ่งทำให้ผู้หญิงไม่สามารถเข้าร่วมในการพัฒนาได้อย่างเท่าเทียม แต่อย่างไรก็ตาม
 มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่าแนวคิดการส่งเสริม/นำผู้หญิงเข้าสู่พัฒนานั้น ตั้งอยู่บนฐานคิดที่ว่า “ผู้หญิง
 มีปัญหา” เป้าหมายของการแก้ปัญหาจึงเน้นที่ผู้หญิง โดยเป็นกลุ่มที่แยกออกต่างหากจาก
 กระบวนการพัฒนาด้วย ประเด็นผู้หญิงจึงเป็นประเด็นที่ถูกเสริมเพิ่มเติมเข้าไป โดยเป็นเพียง
 ส่วนรอบนอกของกระบวนการพัฒนากระแสหลัก การดึงผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา
 นั้น ยังมุ่งเน้นในเรื่องของการสร้างรายได้ และเน้นให้ผู้หญิงกลายเป็นแม่บ้าน และวางแผน
 ครอบครัว พร้อมทั้งมองว่าการดึงผู้หญิงเข้าสู่การพัฒนาเป็นการเพิ่มภาระรับผิดชอบให้กับ
 ผู้หญิงมากขึ้น เป็นการเพิ่มขีดความสามารถในงานการผลิตให้แก่ผู้หญิง โดยมีได้เชื่อมโยงไป
 ถึงความรับผิดชอบของผู้หญิงในสวนงานในบ้านด้วย ซึ่งทำให้กลายเป็นการเพิ่มภาระการ
 ทำงานแก่ผู้หญิงให้หนักขึ้นไปอีก

1.1.5 แนวคิดว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี

การทำความเข้าใจแนวคิดว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี
 จะต้องทำความเข้าใจเสียก่อนว่าการเลือกปฏิบัติต่อสตรีคืออะไร การเลือกปฏิบัติต่อสตรีคือ
 การปฏิบัติไม่เหมือนกัน การแบ่งแยกก็คั่น หรือการจำกัดใดๆ เพราะเหตุที่เป็นเพศหญิง การ
 ที่ผู้ที่ถูกเลือกปฏิบัติไม่ได้รับสิทธิที่พึงมีพึงได้เกิดความไม่เท่าเทียม ไม่เสมอภาคกับบุรุษ เกิด
 ความลำเอียงหรืออคติขึ้น ซึ่งผลก็คือความไม่เป็นธรรมต่อผู้ถูกเลือกปฏิบัติซึ่งกระทบต่อสิทธิ
 มนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และสิทธิ
 ของประชาชน หรือทางแห่งอื่นๆ ที่ต้องเสื่อมเสียหรือสูญสิ้นไป (วิระดา สมสวัสดิ์.
 2535) การเลือกปฏิบัติต่อสตรีอาจเกิดขึ้นจากรัฐเป็นผู้เลือกปฏิบัติเองโดยผ่านกลไกต่าง ๆ
 ของรัฐซึ่งอาจจะเป็นในรูปของกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือเกิดจากการปฏิบัติของ
 พนักงานเจ้าหน้าที่ในการใช้หรือตีความบทบัญญัติต่าง ๆ ของกฎหมายหรือระเบียบ ข้อบังคับ
 ต่างๆ การเลือกปฏิบัติต่อสตรียังอาจเกิดจากปัจเจกชนหรือองค์กร กลุ่มคน ชุมชน

ได้เช่นเดียวกัน และไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นผู้ชายเท่านั้นที่เลือกปฏิบัติต่อสตรี เนื่องจากสตรีก็อาจจะเลือกปฏิบัติต่อสตรีด้วยกันเองก็ได้ การเลือกปฏิบัติทางตรง มักจะเกิดขึ้นเมื่อกฎหมาย ข้อบังคับทางศาสนา และระเบียบต่าง ๆ ห้ามมิให้ผู้หญิงเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ได้เท่าเทียมผู้ชาย

รูปแบบของการกีดกันทางตรงที่เห็นได้ชัดเจน ได้แก่ การมีข้อกำหนดมิให้ผู้หญิงดำรงตำแหน่งบางตำแหน่งการเลือกปฏิบัติทางอ้อม จะเกิดขึ้นเมื่อระเบียบทางสังคม บรรทัดฐาน และค่านิยมทางสังคม ห้ามมิให้ผู้หญิงเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เช่น การไม่จ้างผู้หญิงเข้าทำงานในตำแหน่งที่ถูกรับมองว่าเป็น “งานของผู้ชาย” แม้ว่ากฎหมายจะบัญญัติว่าผู้หญิงและผู้ชายมีโอกาสเท่าเทียมกันในการจ้างงาน การเลือกปฏิบัติทางอ้อมที่เกิดขึ้นเช่นนี้มักเรียกกันว่า “การกีดกันในทางปฏิบัติ” ซึ่งเป็นเรื่องที่แก้ไขได้ยากอีกรูปแบบหนึ่งของการเลือกปฏิบัติทางอ้อมคือ การเลือกปฏิบัติโดยระบบซึ่งเป็นในลักษณะที่กีดกันผู้หญิงที่เกิดขึ้นจากนโยบายและแนวทางการปฏิบัติที่ยึดถือและปฏิบัติกันอยู่ในสถาบันต่างๆ ในสังคม การจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบจะนำไปสู่การที่ผู้หญิงได้รับการปฏิบัติที่ดีและเท่าเทียมกันกับผู้ชาย ผู้หญิงจะไม่ถูกกล่าวหาว่าฉลาดน้อยกว่าผู้ชาย และจะไม่ถูกมองว่าไร้เหตุผลไม่มีความสามารถในการใช้ดุลพินิจที่ถูกต้อง ผู้หญิงจะไม่ถูกมองว่าใช้อารมณ์ ตลอดจนจะไม่ถูกมองในลักษณะที่เป็นสิ่งที่ติดมากับเพศหญิง อาทิเช่น การถูกมองว่าเป็นเพศที่อ่อนแอหรือเป็นเพศที่มีหน้าที่เพียงผู้ดูแลบ้านและลูก อย่างไรก็ตาม ไรก็ดีการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีมีได้หมายความว่าผู้หญิงจะกลายเป็นผู้ชาย หากแต่หมายถึงว่าผู้หญิงจะมีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มที่ จะเป็นคนที่มีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกับผู้ชายในทุกๆ ด้าน การจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีนั้นมักถูกมองข้ามไปว่าในที่สุดแล้วนั้นการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีจะทำให้สังคมโดยรวมได้รับประโยชน์ ผู้ชายก็ได้ประโยชน์ เนื่องจากว่าสมาชิกในสังคมไม่ว่าหญิงหรือชายก็ล้วนแต่จะมีโอกาสเดินทางไปตามแนวทางที่ตนปรารถนามากกว่าตามแนวทางที่ถูกกำหนดจากเพศ

1.1.6 แนวคิดว่าด้วยความเสมอภาคหญิงชาย (Gender Equality)

แนวคิดว่าด้วยความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย หมายถึง ความเท่าเทียมกันในสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบและโอกาสของผู้หญิงและผู้ชายของเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชาย โดยที่ความเสมอภาคไม่ได้หมายความว่า ผู้หญิงและผู้ชายจะต้องเหมือนกัน หากแต่หมายถึงว่าสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบต่างๆ และโอกาสต่างๆ ทางสังคมจะต้องไม่ถูกกำหนดหรือขึ้นอยู่กับว่าบุคคลนั้นเกิดเป็นผู้หญิงหรือผู้ชายความเสมอภาค ยังหมายถึงการ

ที่ผู้หญิงและผู้ชายมีสถานภาพที่เท่าเทียมกันในการใช้สิทธิของความเป็นมนุษย์อย่างเต็มที่ ซึ่งรวมถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนได้รับประโยชน์จากผลของการพัฒนานั้นด้วยความเสมอภาคระหว่างหญิงชายนอกจากจะเป็นประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนแล้วยังเป็นเงื่อนไขและตัวชี้วัดการพัฒนาแบบยั่งยืนที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาอีกด้วย อย่างไรก็ตามเนื่องจากกรณีที่ผู้หญิงไม่ได้รับความเสมอภาคในสังคมเท่าเทียมกับผู้ชายมาเป็นเวลานานแล้ว ด้วยสถานภาพทางสังคมที่แตกต่างและไม่เท่ากัน จึงทำให้ในบางครั้งความเท่าเทียมหรือเสมอภาคในโอกาสของผู้หญิงอาจจะยังไม่เพียงพอที่จะแก้ปัญหานี้ได้

แนวคิดพื้นฐานในการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย มีดังนี้

- 1) มีความสัมพันธ์หญิงชาย เป็นที่เห็นได้ชัดว่า ในทุกสังคมจะมีการกำหนดบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายไว้แตกต่างกันไป สังคมจะมีหน้าที่ชัดเจนให้หญิงชายรู้จักและปฏิบัติหน้าที่ที่แตกต่างกันตามที่สังคมคาดหวัง โดยบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายนี้จะเปลี่ยนแปลงได้ตามโครงสร้างทางสังคมซึ่งได้แก่ เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ศาสนาความเชื่อ ประเพณี การศึกษา ครอบครัว
- 2) เพศ เป็นการจำแนกผู้หญิงและผู้ชายตามสรีระ อวัยวะ ร่างกายที่มีมาตั้งแต่กำเนิด ซึ่งเป็นการจำแนกที่เหมือนกันทั่วโลก และเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ยาก
- 3) การส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ ช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของคนยากจนในสังคม ซึ่งการส่งเสริมความเสมอภาคยังครอบคลุมถึงการส่งเสริมให้ผู้หญิงและผู้ชายมีสิทธิแรงงานและสิทธิมนุษยชนที่เหมือนกัน การให้คุณค่าและโอกาสทางสังคมที่เท่าเทียมกันต่อผู้หญิงและผู้ชายในด้านของความรับผิดชอบและด้านปริมาณงานและอำนาจในการตัดสินใจ
- 4) การส่งเสริมความเสมอภาค มิใช่เป็นเพียงสิทธิของบุคคลที่จะต้องได้รับแต่ยังเป็นแนวทางการพัฒนาที่สำคัญซึ่งจะต้องได้รับการดำเนินการอย่างต่อเนื่องอีกด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับคณะกรรมการพัฒนาองค์กรสตรี

1. การจัดตั้งและพัฒนาองค์กรสตรี

กรมการพัฒนาชุมชนได้มีการจัดตั้งองค์กรสตรีตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยคณะกรรมการพัฒนาสตรี พ.ศ. 2538 โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการจัดตั้ง ดังนี้

1.1 วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งองค์กรสตรีในการดำเนินงานพัฒนาสตรี เพื่อเป็นแกนนำในการคิด ตัดสินใจ และวางแผนในการแก้ไขปัญหาของสตรี เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตสตรีและ มีส่วนร่วมในการพัฒนาด้าน การปกครอง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดให้มีคณะกรรมการพัฒนาสตรี 4 ระดับ คือ คณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) คณะกรรมการพัฒนาสตรีตำบล (กพสต.) คณะกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอ (กพสอ.) คณะกรรมการพัฒนาสตรีจังหวัด (กพสจ.) ซึ่งองค์กรสตรีแต่ละระดับ ประกอบด้วยตำแหน่งทางการบริหารคือประธาน รองประธาน เลขานุการ ทรัพย์สิน และตำแหน่งอื่นๆ ตามความเหมาะสมและมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี

1.2 เป้าหมายของการดำเนินงานพัฒนาสตรี กรมการพัฒนาชุมชนมีเป้าหมาย 3 ด้านในการพัฒนา ได้แก่

1.2.1 งานส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ โดยการจัดตั้งและพัฒนาองค์กรสตรีโดยการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งองค์กรสตรีระดับหมู่บ้าน เรียกว่า คณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) ระดับตำบล เรียกชื่อว่า คณะกรรมการพัฒนาสตรีตำบล (กพสต.) ระดับอำเภอ เรียกว่า คณะกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอ (กพสอ.) ระดับจังหวัด เรียกว่า คณะกรรมการพัฒนาสตรีจังหวัด (กพสจ.) เมื่อจัดตั้งองค์กรสตรีแต่ละระดับแล้ว กรมการพัฒนาชุมชนมุ่งสนับสนุนการฝึกอบรมองค์กรสตรีให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบในการดำเนินงานรวมทั้งทราบแนวทางในการประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะหน่วยงานตามโครงสร้างการบริหารการพัฒนาชุมชน ได้แก่ คณะกรรมการพัฒนาจังหวัด (กพจ.) คณะกรรมการพัฒนาอำเภอ (กพอ.) สภาตำบล หรือองค์การบริหารส่วนตำบล (กพต.) และคณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล (คปต.) นอกจากนี้ยังให้ความรู้เกี่ยวกับการนำข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. 2ค) ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสตรีมา

วางแผนการดำเนินงานพัฒนาสตรี และการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพมุ่งให้ความรู้และทักษะในการผลิตการตลาดตลอดจนการสนับสนุนเงินทุนดำเนินการเพื่อให้สตรีมีรายได้คนละ 23,000 บาท/ปี ด้วยการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การฝึกอบรมอาชีพขั้นพื้นฐานการฝึกอบรมทักษะด้านการผลิต การจัดการเงินทุน การตลาด การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ และส่งเสริมการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพสตรีให้พัฒนาไปสู่การดำเนินธุรกิจขนาดเล็ก

1.2.2 งานส่งเสริมสถานภาพและสิทธิสตรี มุ่งพัฒนาสตรีให้มีความพร้อมทั้งคุณลักษณะส่วนตัวและการดำเนินชีวิตในครอบครัวด้วยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การส่งเสริมให้สตรีได้รับบริการทางสังคมขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงการเสริมสร้างความเป็นผู้นำ และสนับสนุนให้สตรีมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนและการบริหารงานในองค์กรปกครองท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ อาทิ ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด สมาชิกสภาเทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนคร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา และการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยเน้นกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ ให้สตรีทุกคนดูแลรับผิดชอบ บำรุงรักษา สร้างหรือปลูกทดแทน รวมทั้งแสวงหาแนวทางป้องกันและแก้ปัญหาเพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติมีหมุนเวียนใช้อย่างเพียงพอ ให้สตรีทุกคนดูแลรับผิดชอบและบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนให้มีความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยปราศจากมลภาวะ

1.2.3 งานส่งเสริมพัฒนาสถาบันครอบครัว การพัฒนาสถาบันครอบครัว มุ่งส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวมีความรักและความเข้าใจกัน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และส่งเสริมให้สถาบันครอบครัวมีความมั่นคง ด้วยการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การฝึกอบรมผู้นำสตรีร่วมกับครอบครัวให้มีความรู้เกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของการเป็นสามีภรรยาที่ดี เป็นบิดามารดาที่เหมาะสม การเป็นบุตร ที่ดีมีความกตัญญูต่อบุพการี และส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวทุกคนตระหนักถึงความรับผิดชอบในภารกิจของครอบครัวร่วมกัน มีความเอื้ออาทรและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน รวมทั้งให้ความรู้แก่ผู้ที่จะสมรสเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนมีครอบครัว การให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย เพื่อให้มีการวางแผนครอบครัว และมีส่วนช่วยให้การดำเนินชีวิตร่วมกันในครอบครัวเป็นไปอย่างผาสุก ส่งเสริมสมาชิกในครอบครัวให้มีการประกอบอาชีพสร้างรายได้ มีการใช้จ่ายอย่างประหยัด การส่งเสริมความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวด้วยการประกอบกิจกรรมร่วมกัน จัดกิจกรรมโดยยึดชุมชนเป็นศูนย์กลาง เช่น การจัดสวน สาธารณะ การเล่นกีฬาและการนันทนาการ เป็นต้น การส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวเห็นความสำคัญ และเอาใจใส่ดูแลผู้สูงอายุ การส่งเสริม

ให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของบ้าน วัด โรงเรียน และโรงพยาบาล (กรมการพัฒนาชุมชน. 2538 : 3)

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

1. ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) มีผู้ให้ความหมายและแนวคิดมากมายหลายอย่างต่างกันไปตามประสบการณ์ความสนใจ และบริบทแวดล้อมทางสังคมและการเมือง ซึ่งพอที่จะประมวลประเด็นที่สำคัญของความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังต่อไปนี้

ถวิชาติ บุรีกุล (2552 : 11-12) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า เป็นกระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ รวมทั้งการนำเสนอความคิดเห็นไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบาย และการตัดสินใจของรัฐ

สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน (2546 : 14) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การมีประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดสิ่งต่างๆ ที่มีผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อตนเองหรือชุมชนที่ตนอาศัยอยู่

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนการมีส่วนร่วมทางการเมือง (วารสาร : 9) การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมหรือกิจการที่ประชาชนกระทำหรือดำเนินการทางการเมืองด้วยความสมัครใจหรือได้รับการจูงใจ ไน้มน้ำจากภายนอก เช่น บุคคลอื่น พรรคการเมือง หรือสถานการณื เพื่อต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจกรรมต่างๆของรัฐบาล โดยประชาชนได้กระทำการต่างๆ ทั้งที่เป็นทางตรงและทางอ้อม อาจจะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่อง และใช้วิธีที่ถูกต้องโดยได้รับการยอมรับตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม การกระทำนั้น มุ่งประสงค์ที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายสาธารณะ การบริหาร งานนโยบายสาธารณะ และการเลือกผู้นำทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น โดยเน้นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง ต้องเป็นการกระทำโดยสมัครใจ

อภิไท สอนทอง (2553 : 24) ได้กล่าวโดยสรุปไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อเข้าไปมีอิทธิพลในการเลือกผู้นำทางการเมืองในระดับต่างๆ หรือเพื่อเลือกใช้หรือบริหารนโยบายสาธารณะ โดยไม่คำนึงว่าการกระทำนั้นจะ

เป็นไปได้โดยสมัครใจหรือไม่ สัมฤทธิ์ผลหรือไม่ ถูกกฎหมายหรือไม่ และการกระทำนั้นก็ไม่จำเป็นต้องต่อเนื่องอีกด้วย

ฮันติงตัน และ โดมิงเกซ (Huntington and Dominquez. 1975 : 33 ; อ้างอิงในพรเพ็ญ เพชรสุข ศิริ. 2549 : 172) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึง กิจกรรม หรือการกระทำของประชาชนที่ต้องมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล โดยการกระทำหรือความพยายามนั้นเป็นไปได้ทั้งที่สมัครใจหรือไม่สมัครใจ รวมถึงการเลือกตั้งการร่วมในการรณรงค์หาเสียง การรวมตัวเพื่อให้โน้มน้าวหรือกดดันรัฐบาล การประท้วง การใช้ความรุนแรง

ไมยรอน ไวนเนอร์ (Weiner. 1971 : 161-164 ; อ้างอิงใน พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ. 2549 : 172) ได้ให้ความหมาย "การมีส่วนร่วมทางการเมือง" (Political Participation) ว่าหมายถึง การกระทำใดๆ ก็ตาม ไม่ว่าจะจัดองค์กรหรือไม่ก็ตาม จะเกิดขึ้นเป็นครั้งหรือต่อเนื่อง การกระทำนั้นจะมุ่งมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายสาธารณะ การบริหารนโยบายสาธารณะไม่ว่าจะในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น

Huntington และ Nelson (1982 : 4) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองหมายถึง กิจกรรมที่พลเมืองกระทำเพื่อจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล โดยเขากำหนดขอบเขตไว้เป็นการกระทำกิจกรรมทางการเมืองของคนธรรมดา ซึ่งอาจจะมีลักษณะเป็นช่วงๆ ไม่ต่อเนื่องและอาจจะเป็นบทบาทรองจากบทบาทอื่น นอกจากนั้นยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งเป็นผู้มีความชอบธรรมในการตัดสินใจแบ่งสรรสิ่งที่มีคุณค่า ซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดในสังคม ทั้งนี้ไม่ว่าการกระทำนั้นจะสัมฤทธิ์ผลหรือไม่ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น อาจเป็นไปได้ด้วยความสำนึกของตนเองหรือถูกชักจูงให้เข้าร่วมกันได้

Huntington and Nelson ยังได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองดังนี้

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเป็นเรื่องของกิจกรรม
2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นบทบาทของบุคคลธรรมดาที่ไม่ได้ทำงานหรือมีอาชีพทางการเมือง เช่น นักการเมือง หรือผู้นำทางการเมือง
3. การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเรื่องของการแสดงออกเพื่อให้มีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลหรือผู้นำประเทศ กล่าวคือ เป็นเรื่องของความพยายามที่จะมีผลต่อ

การตัดสินใจของรัฐบาล สนับสนุนรัฐบาล เปลี่ยนแปลงผู้นำรัฐบาล ตลอดจนสถาบัน
การเมืองต่าง ๆ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นไปได้ทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย

4. การมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่มีผลเปลี่ยนแปลงต่อการตัดสินใจของ
ผู้นำหรือรัฐบาลแต่อย่างใด เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีผลมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ
กับอำนาจทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วม ซึ่งมักมีอำนาจทางการเมืองไม่มากนัก และไม่
สามารถผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาลได้ตลอด

สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำของกลุ่มหรือบุคคล
ในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมือง โดยการกระทำหรือความพยายามที่เป็นได้ทั้งการ
แสดงความคิดเห็น การใช้กำลังหรือไม่ใช้กำลัง การสนับสนุนหรือคัดค้าน การเรียกร้อง
สิทธิ ทั้งกิจกรรมในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ โดยการกระทำเหล่านั้นเป็นการกระทำด้วยความ
ความสมัครใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

โคเฮนและอ์ฟฮอฟ (Cohen et al. 1981 : 6) ได้สร้างกรอบพื้นฐานการมีส่วนร่วม
ซึ่งประกอบด้วยประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision - making) ซึ่งเป็นการตัดสินใจ
ในการดำเนินกิจกรรมตั้งแต่ระยะเริ่มต้น

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) เป็นการเข้าร่วม
โดยการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหาร และการเข้าร่วมในการร่วม
แรงร่วมใจ

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) โดยอาจจะเป็น
ผลประโยชน์ทางวัตถุ ทางสังคม หรือโดยส่วนตัว

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งเป็นการควบคุมและ
ตรวจสอบการดำเนินกิจกรรม รวมทั้งเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการกระทำด้วยความ
สมัครใจของสมาชิกในสังคม ภายใต้หลักพื้นฐาน คือ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจตั้งแต่
ระยะเริ่มต้น 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม 3) การมีส่วนร่วมในการรับ
ผลประโยชน์ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

2. ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เชาวนะ ไตรมาส (2542 : 4) ได้กล่าวเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นแนวคิดที่มีบทบาทสำคัญต่อพรรคการเมืองไทยค่อนข้างมาก เนื่องจากมีการรับรองสิทธิและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองผ่านทางองค์การพรรคการเมืองได้ ขณะเดียวกันพรรคการเมืองเองก็ยังคงแสวงหาความสนับสนุนจากประชาชน โดยการระดมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ อีกทางหนึ่งด้วย

ถวิลวดี บุรีกุล (2552 : 12-15) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นประชาธิปไตยที่ให้ทุกกลุ่มมีส่วนร่วมมีความสำคัญในการสร้างประชาธิปไตยอย่างยั่งยืนและส่งเสริมธรรมาภิบาล ตลอดจนการบริหารงานทางการเมืองของประชาชนมากขึ้นเพียงใดก็จะช่วยให้มีการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร ทำให้ผู้บริหารมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนจะเป็นเงื่อนไขหลักของระบบประชาธิปไตยที่ช่วยให้กระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาและโครงการต่างๆ ของรัฐบาลเป็นไปด้วยความรอบคอบ ลดความขัดแย้งในสังคม บังเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งแก่ชุมชนและประเทศชาติ ทำให้คุณภาพของการตัดสินใจดีขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้ใช้ต้นทุนน้อยและลดความล่าช้าลง การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีเป้าหมายสำคัญ คือ นำค่านิยม ความคิดเห็นของสาธารณชนเข้าสู่การตัดสินใจ เพื่อปรับปรุงคุณภาพของการตัดสินใจที่สำคัญ แก้ปัญหาความขัดแย้งจากความต้องการที่เหมือนกัน การสร้างความเชื่อมั่น ให้การศึกษาและข้อมูลแก่สาธารณชน

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2551 : 10) กล่าวถึง ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ถือเป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นร่วมตัดสินใจต่อการเมืองการปกครองประเทศ และที่สำคัญการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและควบคุมการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติฝ่ายบริหาร และเจ้าหน้าที่ภาครัฐได้เป็นอย่างดี การมีส่วนร่วมทางการเมือง ยังเป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการทางการเมือง คือเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาระบบทางการเมืองประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังเป็นดัชนีชี้วัดที่สำคัญประการหนึ่งในระบอบประชาธิปไตย สังคมใดจะมีระดับความเป็น

ประชาธิปไตยสูงต่ำ พิจารณาได้จากระดับการมีส่วนร่วมทางสังคมทางการเมือง โดยที่สังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำ แสดงว่าสังคมนั้นมีความเป็นประชาธิปไตยต่ำ ถ้ามีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง แสดงว่าสังคมนั้นมีการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยสูง อีกทั้งการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นตัวบ่งบอกถึงอุดมการณ์ เจตคติทางการเมืองของประชาชนในชาติได้อีกด้วย

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของทุกคนทุกกลุ่มมีความสำคัญในการสร้างประชาธิปไตย และส่งเสริมธรรมาภิบาล หากการมีส่วนร่วมของประชาชนมีมากขึ้นมีการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร ทำให้ผู้บริหารมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้นระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นจะมีความสำคัญและจำเป็นมาก ตั้งแต่การคัดเลือกผู้แทนเข้ามาทำหน้าที่ในการบริหารประเทศ บริหารกิจการสาธารณะท้องถิ่น การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในลักษณะต่างๆ เช่น การพูดคุยทางการเมือง การเขียนบทความหรือจดหมายแสดงความคิดเห็น การแสดงทัศนคติทางการเมืองของประชาชน โดยการออกแบบสอบถาม (Poll) ความคิดเห็น ต่อการดำเนินนโยบายสาธารณะของรัฐ ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมที่เป็นระบบระเบียบเป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้น

3. รูปแบบและลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

แอลมอน และเพาเวล (Almond and Powell. 1976 ; อ้างถึงใน เบลูจมาศ เมืองเกษม. 2548 : 11-12) ได้จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ละเอียดชัดเจน โดยการแบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็น 2 รูปแบบใหญ่ๆ คือ

1. แบบปกติ (Conventional Forms)
2. แบบไม่ปกติ (Unconventional Forms)

โดยแต่ละรูปแบบมีการจำแนกออกเป็นแบบย่อย ๆ อีกดังนี้ คือ

- 2.1 การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบปกติ
 - 2.1.1 การออกเสียงเลือกตั้ง
 - 2.1.2 การพุดจาปรึกษาเรื่องการเมือง
 - 2.1.3 กิจกรรมการณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง
 - 2.1.4 การจัดตั้งและการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ
 - 2.1.5 การติดต่อส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่การเมือง

2.2 การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่ปกติ

2.2.1 การยื่นข้อเรียกร้อง

2.2.2 การเดินขบวน

2.2.3 การเข้าประจันหน้ากัน

2.2.4 การละเมิดกฎระเบียบของสังคม

2.2.5 การใช้ความรุนแรงทางการเมือง

2.2.6 สงครามกองโจรและการปฏิบัติ

มิลเบรท (Milbrath. 1971 : 12-16 ; อ้างถึงใน วัชรวิ ด่านกุล. 2541 : 12-13)

ได้จำแนกรูปแบบในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 6 รูปแบบ คือ

1. การเลือกตั้ง (Voting) เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สามารถแยกกิจกรรมที่เกี่ยวกับการรณรงค์หาเสียงและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง ซึ่งรวมหมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวกับความรักชาติ (Patriotic Acts) เช่น การเคารพธงชาติ การเสียภาษี การเคารพกฎหมาย และการสนับสนุนประเทศให้ทำสงครามแม้ตนเองจะไม่เห็นด้วย แต่สำหรับการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นเพียงการแสดงออกของประชาชนถึงความจงรักภักดีต่อระบบการเมืองมากกว่าเป็นการกระทำตามความต้องการของตน กล่าวคือ บุคคลที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้นจะกระทำไปโดยความสำนึกในหน้าที่ของพลเมืองดีกว่าที่จะเชื่อว่าการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้นจะกระทำไปโดยความสำนึกในหน้าที่ของพลเมืองที่ดีมากกว่า ที่จะเชื่อว่าการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้นเสียงตนจะมีผลทางการเมืองที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งไม่จำเป็นต้องอาศัยการสือข่าวและการจูงใจมาก เหมือนกิจกรรมทางการเมืองอื่นๆ ผู้ไปลง คะแนนเสียงอาจไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเมืองในรูปแบบอื่นก็ได้ แต่ในทางกลับกันผู้ที่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกระตือรือร้นในรูปแบบอื่นๆก็อาจไม่ไปลงคะแนนเสียงก็ได้

2. การเป็นเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองและผู้รณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (Party and Campaign Workers) หมายถึง การเข้ามีส่วนร่วมในพรรคการเมืองทั้งในช่วงระหว่างการเลือกตั้งและในการรณรงค์หาเสียง การบริจาคเงินช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้ง การชักชวนประชาชนไปลงทะเบียนเพื่อสิทธิในการลงคะแนนการเข้าร่วมและสนับสนุนพรรคการเมือง การพยายามชักชวนให้ประชาชนให้ลงคะแนนเสียงแก่พรรคหรือผู้สมัครที่ตนชอบ การลงสมัครรับเลือกตั้ง และการร่วมมือกับกลุ่มต่างๆในการปรับปรุงความเป็นอยู่ของชุมชน การมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้เป็นแผนของความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนกับรัฐ

3. การเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน (Community Activisms) เป็นการก่อตั้งกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาสังคม หรือร่วมมือกับกลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่แล้ว เพื่อเข้าไปมีบทบาทเกี่ยวกับกิจกรรมสาธารณะหรือติดต่อกับทางราชการในเรื่องปัญหาสังคม ผู้มีบทบาทในชุมชนจึงนับว่าเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นสูงตลอดจนมีระดับความผูกพันทางใจกับชุมชน

4. การติดต่อกับทางราชการ (Contracting Officials) เป็นกิจกรรมที่เป็นเรื่องเฉพาะเจาะจงของบุคคล ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อบุคคลนั้นเอง เท่านั้น เช่น การติดต่อกับทางราชการในเรื่องการเสียด่าน โรงเรียน การทำถนน การติดต่อขอรับสวัสดิการ เป็นต้น

5. การเป็นผู้ประท้วง (Protestors) ขอบเขตของกิจกรรมในการมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบนี้ คือ การเข้าร่วมเดินขบวนตามถนนหรือก่อให้เกิดจลาจล เพื่อบังคับให้รัฐบาลแก้ไขบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเมืองให้ถูกต้อง การประท้วงอย่างแข็งขันและเปิดเผยต่อสาธารณะชน ถ้ารัฐบาลทำสิ่งที่ผิดศีลธรรม การเอาใจใส่กับชุมชนประท้วง การให้การเข้าร่วมกับกลุ่มประท้วงรัฐบาล และการปฏิเสธ การยอมรับกฎหมายที่ไม่ยุติธรรม

6. การเป็นผู้ส่งข่าวสารทางการเมือง (Communicators) ได้แก่ การติดต่อข่าวสารทางการเมืองอยู่เสมอ การส่งข่าวสารแสดงการสนับสนุนให้แก่ผู้นำทางการเมืองเมื่อเขากระทำในสิ่งที่ถูกต้องหรือส่งคำคัดค้านเมื่อเขากระทำสิ่งที่ไม่ถูกต้อง การให้ความสนใจแก่ทางราชการ และการเขียนจดหมายหรือบทความถึงบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ ผู้ที่เข้าร่วมแบบนี้ มักเป็นผู้ที่มีการศึกษาสูง มีข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองมาก และมีความสนใจทางการเมืองมากด้วย การเป็นผู้สื่อสารทางการเมืองเหล่านี้จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล มากกว่าเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองหรือผู้รักชาติ แต่ไม่ค่อยแสดงออกด้วยการประท้วง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการใช้สิทธิเลือกตั้ง ถือเป็นการแสดงออกของประชาชนอีกวิธีหนึ่ง ในการใช้สิทธิตามที่กำหนด ซึ่งวินูลย์ แซ่มชื่น (2554 : 21) ได้กล่าวถึงการเลือกตั้งว่า หลักอำนาจการปกครองจากการเลือกตั้ง หลักการนี้คือหลักอำนาจอธิปไตย “โดยประชาชน” ที่ต้องการให้ผู้ปกครองต้องเป็นที่ยอมรับของประชาชน โดยประชาชนเป็นผู้เลือกมานั่นเอง หัวใจของระบอบประชาธิปไตย คืออำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ประชาชนต้องมีสิทธิการลงคะแนน เป็นการแสดงถึงเจตนาของประชาชนที่ต้องการให้พรรคนั้นเป็นผู้มีอำนาจในการบริหาร การไม่ฟังเสียงประชาชน ถือได้ว่าเป็นการไม่ยึดหลักประชาธิปไตย ก่อให้เกิดปัญหาตามมาเสมอ

ไโนและเวอร์บา (Nie and Verba; อ้างอิงใน เสกสรร ประเสริฐกุล. 2548 : 181) การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบ่งได้หลายแบบ หากมองพฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มด้านการเลือกทางเลือกที่จะมีอิทธิพลต่อรัฐบาล อาจแบ่งประเภทของการมีส่วนร่วมซึ่งทำให้ประชาชนมีบทบาททางการเมืองได้จริง ดังต่อไปนี้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงประเภทและกิจกรรมย่อยของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ประเภทการมีส่วนร่วมทางการเมือง	กิจกรรมย่อยของการมีส่วนร่วมทางการเมือง
การหาเสียง (Campaigning Acts)	<ol style="list-style-type: none"> 1. การชักจูงคนอื่นให้รู้ถึงวิธีเลือกตั้ง 2. การทำงานอย่างแข็งขันให้กับพรรคการเมือง 3. การเข้าร่วมประชุมทางการเมือง 4. การบริจาคเงินให้กับพรรคการเมือง 5. การเป็นสมาชิกกลุ่มการเมือง
การเลือกตั้ง (Voting Acts)	<ol style="list-style-type: none"> 1. เลือกตั้งระดับชาติเป็นประจำ 2. เลือกตั้งระดับท้องถิ่น
กิจกรรมชุมชน (Communal Acts)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ทำงานกับคนอื่นเพื่อแก้ปัญหาท้องถิ่น 2. ก่อตั้งกลุ่มทำงานเพื่อแก้ปัญหาท้องถิ่น 3. เป็นสมาชิกที่แข็งขันของกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาชุมชน 4. ติดต่อเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นพร้อมๆกับคนอื่น 5. ติดต่อเจ้าหน้าที่นอกท้องถิ่นพร้อมๆกับคนอื่น 6. ติดต่อเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเรื่องเกี่ยวกับสังคม 7. ติดต่อเจ้าหน้าที่นอกท้องถิ่นเรื่องเกี่ยวกับสังคม
การติดต่อเฉพาะเรื่อง (Particularized Contacts)	ติดต่อเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะเรื่อง

โรเบิร์ต (Roberts 1971 : 145) นักรัฐศาสตร์ชาวอังกฤษกล่าวถึงการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้ คือ เป็นกิจกรรมที่กระทำโดยสมัครใจของแต่ละบุคคลในกิจกรรมทางการเมือง รวมถึงถึงการลงคะแนนเสียง การเป็นสมาชิกและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มทางการเมือง เช่น ความเคลื่อนไหวพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ สถาบันทางการเมือง อีกทั้งกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการ เช่น การอภิปรายทางการเมือง หรือร่วมชุมนุมเพื่อรับฟัง

เหตุการณ์ความเป็นไปทางการเมือง การชักชวนทางการเมืองของเจ้าหน้าที่ของทางทหาร หรือสมาชิกทางการเมืองนั้น

เวอร์บา ไน และคิม(Verba, Nie and Kim ; อ้างถึงใน ฤทธิรัตน์ กาทิ่ง. 2543 :

7) ได้แบ่งรูปแบบต่างๆของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 4 รูปแบบ คือ

1. การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เป็นกิจกรรมของบุคคลแต่ละคนในการเลือกตั้ง ตัวแทนของตนเข้าไปใช้อำนาจในการปกครอง สิทธิในการเลือกตั้งจึงอาจนับได้ว่าเป็น เครื่องมือที่สำคัญอย่างยิ่งในการควบคุมรัฐบาลแต่การไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งจะแตกต่างกันไป จากกิจกรรมการเข้าร่วมในรูปแบบอื่นๆที่สังคมเป็นผู้กำหนด โอกาสให้ เช่น 4 ปี ต่อครั้ง จึง ทำให้ความรู้สึกสร้างสรรค์ของคนมีน้อยมาก

2. กิจกรรมการรณรงค์หาเสียง เป็นกิจกรรมในลักษณะเดียวกันกับการใช้ สิทธิเลือกตั้ง แต่รูปแบบของการเข้าไปมีส่วนร่วมในการรณรงค์หาเสียง กิจกรรมนี้เป็นส่วน หนึ่งที่ประชาชนอาจใช้เพื่อเพิ่มอิทธิพลที่เขาพึงมีต่อผลการเลือกตั้ง นอกเหนือจาก 1 เสียง ที่เขาได้สิทธิในการเลือกตั้งแล้ว กิจกรรมรณรงค์หาเสียงนี้นับเป็นกิจกรรมที่ค่อนข้างยากเมื่อ เปรียบเทียบกับการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

3. กิจกรรมชุมนุม เป็นกิจกรรมกลุ่มหรือองค์กรที่ราษฎรร่วมกันดำเนินการ เพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและการเมือง ในกรณีนี้ราษฎรจะร่วมมือกัน เพื่อให้อิทธิพลการ ดำเนินงานของรัฐบาล กิจกรรมรูปแบบนี้เป็นไปอย่างมีเป้าหมายที่แน่นอนและมีอิทธิพลมาก

4. การติดต่อเป็นการเฉพาะเป็นรูปแบบสุดท้ายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง และจะเกี่ยวเนื่องกับราษฎรบุคคลไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการ เพื่อให้ แก้ไขใดๆเฉพาะตัวหรือของครอบครัว กิจกรรมในรูปแบบนี้มีอิทธิพลต่อการกำหนด นโยบายของรัฐบาลน้อยมาก

สรุปได้ว่า รูปแบบของการปกครองระบอบประชาธิปไตย สามารถแบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการ โดยมีกฎหมายรองรับให้กระทำ ได้หรือต้องการจะทำ วิธีการที่สำคัญและยอมรับปฏิบัติใช้กันทั่วไปในระบอบประชาธิปไตย เช่น การเลือกตั้ง ทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น การเลือกตั้งเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ชัดเจนที่สุด ในทางการวิจัยสามารถวัดระดับ ประเมินค่าของพฤติกรรมมีส่วนร่วม ทางการเมืองได้อย่างแน่นอนชัดเจนมากกว่าพฤติกรรมอื่น ๆ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบใหม่เป็นทางการเป็นระบบการเมืองแบบเผด็จการ ไม่ยอมรับและไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม โดยจะมีกฎหมายห้ามไว้อย่างชัดเจนแม้ประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยบางประเทศจะมีได้ห้ามแต่ไม่ได้ระบุ หรือมิได้มีกฎหมายรองรับว่าให้กระทำได้

4. ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ถวิลวดี บุรีกุล (2552 : 12-15) ได้กล่าวถึง ระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ว่าระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถแบ่งออกได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดของการแบ่งเป็นสำคัญ ก็คือ การแบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจากระดับต่ำสุดไปหาระดับสูงสุด และจำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมในแต่ละระดับจะเป็นปฏิภาคกับระดับของการมีส่วนร่วม กล่าวคือ ถ้าระดับการมีส่วนร่วมต่ำ จำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมจะมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นเพียงใด จำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมก็จะลดลงตามลำดับ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงตามลำดับจากต่ำสุดไปหาสูงสุด ได้แก่

1. ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับต่ำสุดและเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้วางแผนโครงการกับประชาชน เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชนเกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้วางแผนโครงการ แต่ไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือเข้ามาเกี่ยวข้องกับใดๆ วิธีการให้ข้อมูลอาจกระทำได้หลายวิธี เช่น การแถลงข่าว การแจกข่าว การแสดงนิทรรศการ และการทำหนังสือพิมพ์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ไรก็ดี เพื่อป้องกันมิให้รัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจดุลพินิจในการให้หรือไม่ให้ข้อมูลดังกล่าวแก่ประชาชน จึงควรมีข้อกำหนดให้รัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องกระทำและกระทำอย่างทั่วถึงด้วย ยกเว้นข้อมูลบางประเภท เช่น เรื่องเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ เป็นต้น

2. ระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าระดับแรก กล่าวคือผู้วางแผนโครงการเชิญชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ได้ข้อมูลมากขึ้น และประเด็นในการประเมินข้อดีข้อเสียชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการริเริ่มโครงการต่างๆ และการบรรยายให้ประชาชนฟังเกี่ยวกับโครงการต่างๆ แล้วขอความคิดเห็นจากผู้ฟัง เป็นต้น

3. ระดับการปรึกษาหารือ เป็นระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สูงกว่าการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นการเจรจากันอย่างเป็นทางการระหว่างผู้

วางแผนโครงการและประชาชนเพื่อประเมินความก้าวหน้าหรือระบุประเด็นหรือข้อสงสัยต่างๆ เช่น การจัดประชุม การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ และการเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็น เป็นต้น

4. ระดับการวางแผนร่วมกัน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าการปรึกษาหารือ กล่าวคือ เป็นเรื่องการมีส่วนร่วมที่มีขอบเขตกว้างมากขึ้น มีความรับผิดชอบร่วมกันในการวางแผนเตรียมโครงการ และผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ เหมาะสมที่จะใช้สำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อนและมีข้อโต้แย้งมาก เช่น การใช้กลุ่มที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้ง และการเจรจาเพื่อหาทางประนีประนอมกัน

5. ระดับการร่วมปฏิบัติ เป็นระดับขั้นที่สูงถัดไปจากระดับการวางแผนร่วมกัน คือเป็นระดับที่ผู้รับผิดชอบโครงการกับประชาชนร่วมกันดำเนินโครงการ เป็นขั้นการนำโครงการไปปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

6. ระดับร่วมติดตามตรวจสอบและประเมินผล ระดับการควบคุมโดยประชาชน เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วม โดยประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งที่มีอยู่ทั้งหมด เช่น การลงประชามติ เป็นต้น

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. 2551 : 10 กล่าวถึงระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. ระดับต่ำหรือกลุ่มผู้ดู (Onlookers) คือ การให้ความสนใจต่อข่าวสารและแลกเปลี่ยนทางการเมือง การถกเถียงปัญหาทางการเมือง การไปใช้สิทธิออกเสียง การเป็นสมาชิกกลุ่มผลประโยชน์ และการร่วมชุมนุมทางการเมือง

2. ระดับกลางหรือระดับผู้มีส่วนร่วม (Participants) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในโครงการชุมชน การมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจกรรมของกลุ่มผลประโยชน์ การเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของพรรคการเมือง และการช่วยรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

3. ระดับสูงหรือระดับนักกิจกรรม (Activists) ได้แก่ การเป็นผู้นำกลุ่มผลประโยชน์ ทำงานเต็มเวลาให้แก่พรรคการเมือง และได้รับตำแหน่งทางการเมือง

สรุปได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดของการแบ่งเป็นสำคัญ การแบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจากระดับต่ำสุดไปหาระดับสูงสุด และจำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมในแต่ละระดับจะเป็นปฏิภาค

กับระดับของการมีส่วนร่วม กล่าวคือ ถ้าระดับการมีส่วนร่วมต่ำ จำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมจะมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นเพียงใด จำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมก็จะลดลงตามลำดับ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงตามลำดับจากต่ำสุดไปหาสูงสุด

5. ลำดับขั้นของการเกี่ยวพันทางการเมือง

จากการศึกษาของ Mallrat พบว่าเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยทั่วไป สมาชิกในสังคมจะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ไม่สนใจการเมืองแต่อย่างใด (Apathetic) กับกลุ่มที่สนใจการเมืองทางการเมือง โดยกลุ่มที่สนใจการเมืองทางการเมืองอาจจำแนกได้เป็น 3 พวกคือ พวกแรกเป็นกลุ่มที่สนใจติดตามทางการเมือง (Spectators) พวกที่สองเป็นกลุ่มที่อยู่ระหว่างกลุ่มที่สนใจติดตามการเมืองและกลุ่มที่ต้องการเข้าไปมีบทบาททางการเมือง (Transitional Activists) พวกที่สามคือ กลุ่มที่ต้องการเข้าไปต่อสู้ทางการเมืองโดยตรง (Gladiators) อย่างไรก็ตามลักษณะเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับปัจจัยการกระตุ้นที่แต่ละบุคคลได้รับ (Milbrath. 1965 : 17 ; อ้างถึงใน ฤทธิรัตน์ กาถึง. 2543 : 25) บทบาทของผู้ที่สนใจทางการเมืองจะเปลี่ยนแปลงมาน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยกระตุ้นจากสิ่งแวดล้อม โดยทั่วไปผู้สนใจอาจเปลี่ยนไปเป็นผู้ไม่สนใจ และผู้ไม่สนใจอาจเปลี่ยนเป็นผู้ที่สนใจทางการเมืองก็ได้ หรือในกลุ่มผู้สนใจเองอาจเปลี่ยนแปลงจากผู้สนใจจะเข้าไปต่อสู้ทางการเมืองมาเป็นเพียงแต่ผู้สนใจติดตามทางการเมืองเท่านั้น แต่การเปลี่ยนแปลงจากระดับต่ำไปสู่ระดับสูงอาจต้องใช้ปัจจัยผลักดันภายนอกมาก อาทิ การได้รับการสนับสนุนการเงินจากเพื่อนหรือตนเองมีความรู้สึกรุนแรงต่อประเด็นทางการเมืองที่ต้องการจะผลักดัน จึงทำให้ตัดสินใจเข้าร่วมต่อสู้ทางการเมือง อย่างกว้างขวาง

ผลจากการวิเคราะห์พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง จากผลการศึกษาวิจัยต่างๆ Milbrath พบว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองประกอบด้วยฐานคติ (Assumption) สำคัญ 2 ประการคือ (Milbrath. 1965 : 16 ; อ้างถึงใน ฤทธิรัตน์ กาถึง. 2543 : 25) ประการแรก ปัจจัยเกี่ยวข้องกับการกระทำทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่งมีแนวโน้มที่จะเกี่ยวข้องกับการกระทำอื่น ๆ ทางการเมืองด้วยประการที่สอง ความเกี่ยวพันทางการเมือง (Political Involvement) มีลักษณะเป็นลำดับขั้น (Hierarchy) กล่าวคือ บุคคลที่อยู่ในลำดับขั้นของการเกี่ยวพันทางการเมืองเดียวกันมีแนวโน้มที่จะมีกิจกรรมทางการเมืองเหมือนกัน ผู้ที่มีลำดับขั้นของการเกี่ยวพันทางการเมืองในลำดับสูงจะครอบคลุมกิจกรรมทางการเมืองในลำดับที่ต่ำกว่าด้วย จากฐานคติดังกล่าว Milbrath ได้นำเสนอกรอบความคิดว่าด้วยลำดับขั้นของการเกี่ยวพันทาง

การเมือง (The Hierarchy of Political Involvement) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลจะเริ่มต้นจากลำดับต่ำสุดคือการไม่สนใจทางการเมือง ไปสู่การสนใจทางการเมือง ในส่วนของการสนใจทางการเมืองก็จะแบ่งเป็นลำดับชั้นจากต่ำสุดไปหาสูงสุด (Milbrath. 1965 : 18 ; อ้างถึงใน ฤทัยรัตน์ กาทัง. 2543 : 25) จากลำดับชั้นตอนของการเกี่ยวพันทางการเมืองดังกล่าว มิลเบรทพบว่าพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลจะเปลี่ยนแปลงจากผู้ไม่สนใจทางการเมือง ไปสู่ผู้ที่สนใจทางการเมืองและในส่วนของผู้สนใจทางการเมืองนั้นบุคคลจะมีพฤติกรรมการเกี่ยวพันทางการเมืองจากลำดับต่ำไปสู่ลำดับสูง อย่างไรก็ตาม การแสดงพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลอาจจะแตกต่างกันไปตามเวลาและสถานการณ์ หรือแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม แต่จะไม่แตกต่างกันเกินกว่าหนึ่งหรือสองลำดับชั้นเท่านั้นในสังคมอเมริกัน มิลเบรทพบว่ากลุ่มผู้สนใจทางการเมืองอาจไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองในลำดับใดเลยส่วนผู้ที่สนใจติดตามทางการเมืองจะให้ความสนใจกิจกรรมทางการเมืองในลำดับต้น ๆ 5 ลำดับแรก คือ การหาข่าวสารทางการเมือง การใช้สิทธิเลือกตั้ง การพูดคุยทางการเมือง การชักจูงให้ผู้อื่นเลือกผู้ที่ตนสนับสนุน และการแสดงความพอใจต่อพรรคการเมืองด้วยการติดกระดุมหรือ สติ๊กเกอร์เป็นการสนับสนุน สำหรับผู้ที่เข้าไปมีบทบาททางการเมืองในลำดับสูงกว่านั้นจะเป็นกลุ่มเล็กๆ ซึ่งนอกจากจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองแล้วยังสนใจเข้าร่วมรณรงค์ ร่วมระดมทุน และร่วมแข่งขันทางการเมืองด้วย

จากการศึกษาของ Campbell and others (1960 : 21 ; Lane 1959 : 11 ; Woodward and Roper. 1950 : 18 ; อ้างถึงใน สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. 2542 : 315-357) พบว่าในสังคมอเมริกันมีประชาชนเพียงร้อยละ 1 ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองในระดับสูง 3 ลำดับแรก และร้อยละ 4-5 มีการแข่งขันทางการเมือง ร้อยละ 13 ติดต่อกับนักการเมือง ร้อยละ 15 ติดกระดุมหรือสติ๊กเกอร์เพื่อแสดงการสนับสนุน ร้อยละ 25-30 ช่วย ชักจูงให้ผู้อื่นเลือกตั้งผู้ที่ตนสนับสนุน และร้อยละ 40-70 ให้ความสนใจกับข่าวสารและการใช้สิทธิทางการเมือง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากกลุ่มหนึ่งไปสู่อีกกลุ่มหนึ่งอาจเกิดจากผู้ไม่สนใจไปสู่กลุ่มผู้สนใจติดตามทางการเมือง ผู้ที่มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงจะพยายามแสวงหาข้อมูลข่าวสารทางการเมืองเพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ตนเองทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองและคู่แข่งทางการเมือง ในทำนองเดียวกันบุคคลที่เลือกจะสนับสนุนพรรคใดมากกว่าการให้ความสนใจใดๆ มักจะติดต่อกับนักการเมือง เข้าร่วมประชุม ร่วมบริจาคเงิน ซึ่งถือเป็นช่วงของการปรับเปลี่ยน (Transitional Activities) ที่สำคัญ

ก่อนจะเข้าไปร่วมต่อสู้ทางการเมืองโดยตรง อย่างไรก็ตาม จากการวิจัยพบว่า โดยทั่วไปพวกที่ไม่สนใจทางการเมืองจะมีสูงทั้งในอิตาลี เม็กซิโก เยอรมนี สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ

6. บทบาทของปัจจัยกระตุ้นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

จากการศึกษาวิจัยของนักวิชาการจำนวนมากพบว่า โดยทั่วไปก่อนที่การกระทำทางการเมือง (Political Acts) จะเกิดขึ้น ผู้กระทำทางการเมืองจะได้รับปัจจัยการกระตุ้นจากสิ่งแวดล้อมก่อน การรับปัจจัยกระตุ้นของบุคคลจะแตกต่างกันไป แต่ผลการศึกษายืนยันว่า “ยิ่งบุคคลได้รับปัจจัยกระตุ้นทางการเมืองมากเท่าใดจะยิ่งทำให้บุคคลนั้นมีโอกาสมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น และจะยิ่งทำให้บุคคลนั้นเขาไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในทางลึกลงมากขึ้นด้วย” (อคิน รพินพัฒน์. 2527 : 20) ผลการวิจัยที่สนับสนุนปัจจัยดังกล่าวมาจากการวิจัยเรื่องที่แตกต่างกันอย่างน้อย 12 ชิ้น ใน 8 ประเทศ ได้แก่ ฟินแลนด์ เยอรมนี อิตาลี ญี่ปุ่น เม็กซิโก นอร์เวย์ อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา แต่ผลการวิจัยดังกล่าวมิได้หมายความว่าปัจจัยการกระตุ้นทางการเมืองเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพียงแต่หมายความว่าทั้ง 2 ปัจจัยมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด และโดยทั่วไปจะพบว่าบุคคลที่มีความรู้สึกทางบวกหรือความรู้สึกที่ดีต่อระบบการเมือง มีแนวโน้มที่จะสนองตอบต่อปัจจัยกระตุ้นทางการเมืองและเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นนอกจากนี้ยังมีหลักฐานจากการวิจัยยืนยันว่า การที่บุคคลสัมผัสกับปัจจัยกระตุ้นทางการเมือง จะเป็นผลให้เพิ่มปริมาณและความแหลมคมเกี่ยวกับความรู้ทางการเมืองยิ่งขึ้น และจะเพิ่มการกระตุ้นให้เกิดความสนใจต่อระบบการเมืองและผูกพันกับผู้สมัครแข่งขันทางการเมืองยิ่งขึ้น ปัจจัยกระตุ้นในสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อผู้กระทำทางการเมือง (Political Actors) อาจมาจากสื่อสารมวลชน เอกสารรณรงค์ การประชุม หรือจากการพูดคุยระหว่างบุคคล จากผลงานวิจัยหลายชิ้นยืนยันว่าบุคคลที่มีส่วนร่วมในการพูดคุยทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการมีแนวโน้มที่จะไปใช้สิทธิเลือกตั้งและมีส่วนร่วมทางการเมืองในกระบวนการทางการเมืองต่างๆ มากกว่าผู้ที่ไม่มีการพูดคุยทางการเมือง (อคิน รพินพัฒน์. 2527 : 20) การรณรงค์ทางการเมืองก่อให้เกิดการแพร่ขยายของข่าวสารการเมืองถ้ายังมีการรณรงค์เพิ่มขึ้นจะยิ่งทำให้การพูดคุยแบบไม่เป็นทางการเกี่ยวกับข่าวสารการเมืองเพิ่มขึ้น ดังนั้น การรณรงค์จึงเป็นปัจจัยกระตุ้นที่มีผลต่อการกระตุ้นความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนอย่างกว้างขวาง และผลการวิจัยยืนยันว่าประชาชนที่ได้รับการติดต่อเป็นส่วนตัวมีแนวโน้มที่จะไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และมี

ความสนใจในการรณรงค์เลือกตั้งและชนชั้นกลางจะสนองตอบต่อปัจจัยกระตุ้นทางการเมืองมากกว่าชนชั้นแรงงาน

7. บทบาทของปัจเจกบุคคลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยทั่วไปจะมี 2 ระดับ คือ ระดับปัจเจกบุคคลและระดับองค์การ แต่การมีส่วนร่วมในระดับปัจเจกบุคคลจะเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับองค์การ ทั้งนี้เพราะปัจเจกบุคคลถ้าไม่สนใจการเมืองก็จะไม่เข้าไปมีส่วนร่วมกับองค์กรทางการเมือง ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับองค์การเป็นพัฒนาการหรือความก้าวหน้าอีกระดับหนึ่งของปัจเจกบุคคลที่เข้าไปเป็นสมาชิกขององค์การ แสดงว่า โดยส่วนตัวแล้วปัจเจกบุคคลผู้นั้นมีความสนใจทางการเมืองเป็นพื้นฐาน และมีความประสงค์ที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวการศึกษาบทบาทของปัจเจกบุคคลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะทำให้เข้าใจพื้นฐานการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทั่วไป และจะทำให้เข้าใจถึงแนวโน้มของการพัฒนาการมีส่วนร่วมในระดับปัจเจกบุคคลไปสู่ระดับองค์การได้ดียิ่งขึ้น การศึกษาของนักวิชาการจำนวนมากที่สนใจเรื่องพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของปัจเจกบุคคล พบว่า (ยูวัฒน์ วุฒิเมธี. 2539 : 33)

1. บุคคลที่มีความสนใจหรือความผูกพันกับการเลือกตั้งจะไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากกว่าผู้ที่ไม่สนใจการเมือง ผลการวิจัยนี้ยืนยันว่าความสัมพันธ์ระหว่างความสนใจทางการเมืองกับการไปใช้สิทธิเลือกตั้งกล่าวคือ ผู้ที่สนใจว่าจะมีการเลือกตั้งเมื่อใด มีพรรคใดเสนอบุคคลเข้าแข่งขันบ้าง และคู่แข่งทางการเมืองแต่ละคนเป็นอย่างไร มีภูมิหลัง มีความรู้ความสามารถ และเป็นผู้มีประวัติดีงามหรือไม่ ความสนใจลักษณะนี้จะทำให้ปัจเจกบุคคลพยายามค้นหาหาข้อมูลเพิ่มเติม และในที่สุดถ้าพบว่าตนเองชอบพอหรือเห็นด้วยกับนโยบายของพรรคหรือคู่แข่งคนใด ก็จะตั้งใจไปใช้สิทธิเลือกตั้งบุคคลที่ตนสนับสนุน
2. บุคคลที่มีจิตใจเกี่ยวข้องกับผูกพันกับการเมืองจะมีแนวโน้มในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองและการรณรงค์ทางการเมืองนอกเหนือจากการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าเมื่อบุคคลมีความสนใจจะกระทั่งเกิดความผูกพันทางการเมืองอย่างใกล้ชิด จะเกิดความต้องการมากกว่าการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ทั้งนี้เพราะเกิดความปรารถนาส่วนตัวอย่างรุนแรงที่ต้องการจะให้พรรคหรือบุคคลที่ตนเห็นด้วยได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง ปัจจัยหลักคั่นดังกล่าวจะทำให้ปัจเจกบุคคลสนใจที่จะเข้าไปร่วมรณรงค์ทางการเมือง

หรือร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ อย่างกว้างขวาง จนกระทั่งกลายเป็นบุคคลที่มีความกระตือรือร้นทางการเมือง และเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการต่อสู้ทางการเมือง

3. บุคคลที่ประกาศตัวสังกัดพรรคการเมืองอย่างชัดเจนจะมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในกระบวนการทางการเมือง ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าเมื่อปัจเจกบุคคลประกาศตัวยอมรับว่าตนเองสังกัดพรรคใด ย่อมเป็นผู้ที่มีความสนใจที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูงยิ่งขึ้น เพราะการประกาศตัวยอมรับหมายถึงการยอมรับภาระความผูกพัน และยอมรับภารกิจในฐานะสมาชิกของพรรคที่จะต้องให้ความร่วมมือช่วยเหลือในการรณรงค์ของพรรค เพื่อให้ตัวแทนของพรรคได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง ด้วยเงื่อนไขของภารกิจที่จะต้องรับผิดชอบดังกล่าวจะเป็นปัจจัยกระตุ้นให้บุคคลจะต้องแสวงหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองอย่างกว้างขวาง ทั้งที่เกี่ยวกับพรรคตนเองและที่เกี่ยวกับพรรคคู่แข่ง เพื่อที่จะตอบได้ว่าพรรคของตนเองมีความเหนือกว่าในส่วนใดบ้าง เพื่อการชักนำให้ผู้อื่นเห็นคล้อยตาม ดังนั้น การประกาศตัวสังกัดพรรคการเมืองของบุคคลใดจะเป็นเงื่อนไขที่ผลักดันให้บุคคลนั้นจะต้องมีบทบาทและมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหลาย

4. ผู้อาวุโสมีแนวโน้มที่จะสังกัดพรรคการเมืองมากกว่าคนหนุ่มสาว ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าผู้อาวุโสที่มีประสบการณ์ทางการเมืองมากกว่าที่มีโอกาสได้สัมผัสกิจกรรมทางการเมืองมาก จะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองมากพอที่จะทำให้ตัดสินใจได้ว่าตนเองพอใจหรือเห็นพ้องกับนโยบาย หรือแนวทาง หรือจุดยืนของพรรคการเมืองใด และตัดสินใจประกาศตัวสังกัดพรรคในที่สุด ตรงกันข้ามกับคนหนุ่มสาว แม้จะมีความกระตือรือร้นทางการเมืองแต่ประสบการณ์ทางการเมืองยังน้อย ยังไม่มีโอกาสได้สัมผัสกับการทำงานของพรรคการเมืองมากพอ จึงเกิดความไม่แน่ใจ ดังนั้น จึงสงวนตัวที่จะประกาศตนสังกัดพรรคการเมือง ทำให้ผู้อาวุโสมีแนวโน้มที่จะประกาศตัวสังกัดพรรคการเมืองมากกว่า

5. บุคคลที่มีความนิยมคู่แข่งทางการเมืองหรือมีความสนใจต่อประเด็นการโต้เถียงหรือการต่อสู้ทางการเมืองใดเป็นการเฉพาะ จะมีแนวโน้มเป็นผู้ที่กระตือรือร้น (Active) ทางการเมือง ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า บุคคลใดก็ตามที่มีความนิยมคู่แข่งทางการเมืองคนใดเป็นการเฉพาะจะเกิดความรู้สึกต้องการให้ผู้ที่ตนพอใจได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง ความต้องการดังกล่าวจะเป็นปัจจัยผลักดันให้บุคคลนั้นมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมรณรงค์ หรือร่วมจูงใจ หรือร่วมบริจาคเงิน เพื่อหาทางส่งเสริมให้บุคคลที่ตนพอใจได้รับ

ชัยชนะ หรือในกรณีที่บุคคลใดมีความสนใจต่อประเด็นทางการเมืองใดเป็นพิเศษ จะเกิดความรู้สึกที่ต้องการจะผลักดันความเห็นของตนเองต่อประเด็นการเมืองนั้นให้ปรากฏเป็นจริง ความรู้สึกเช่นนี้จะป็นปัจจัยผลักดันให้บุคคลนั้นเข้าไปร่วมรณรงค์ทางการเมืองเพื่อขยายผลความเห็นของตนเองต่อประเด็นการเมืองดังกล่าวให้ได้รับการยอมรับมากขึ้น

6. บุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง โดยเฉพาะบุคคลที่มีการศึกษาศึกษาสูงมีแนวโน้มที่จะมีจิตใจผูกพันทางการเมืองสูงกว่าบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำกว่าผลการวิจัยยืนยันทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow) ที่ว่า บุคคลจะแสวงหาความต้องการขั้นต่ำไปหาสูง เมื่อความต้องการขั้นต่ำได้รับการตอบสนองแล้วจึงจะแสวงหาความต้องการขั้นต่ำไปหาสูง เมื่อความต้องการขั้นต่ำได้รับการตอบสนองแล้วจึงจะแสวงหาความต้องการในลำดับสูงขึ้นไป ดังนั้นบุคคลที่ยังมีปัญหาด้านเศรษฐกิจขาดแคลนอาหาร ที่อยู่อาศัยและความปลอดภัย จะไม่ค่อยให้ความสนใจกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตรงกันข้ามกับบุคคลที่มีการศึกษาคดี มีโอกาสที่จะมีรายได้ดี ทำให้เป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม สูง ไม่มีปัญหาความขาดแคลนอันเป็นปัจจัยพื้นฐานเบื้องต้น จึงมีความต้องการในระดับสูงขึ้นไป คือความต้องการความรัก การยอมรับจากสังคม และความต้องการชื่อเสียง ด้วยเหตุนี้บุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมจึงมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่า เพราะการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองจะทำให้ได้รับการยอมรับ อาจทำให้มีชื่อเสียงหรือทำให้มีอิทธิพลต่อผู้นำทางการเมือง อันเป็นเกียรติยศสำหรับตน

7. โดยทั่วไปชายจะมีจิตใจเกี่ยวกับสัมพันธ์ทางการเมืองมากกว่าหญิง ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่ากระบวนการอบรมหล่อหลอมทางสังคม (Socialization) ที่ส่งเสริมให้ชายเป็นผู้นำครอบครัวและผู้นำสังคม ส่วนหญิงเป็นผู้ตาม เป็นแม่บ้านหรือช่างทำหลัง ยังมีอิทธิพลอยู่มาก แม้แต่ในสังคมตะวันตกที่กระบวนการหล่อหลอมทางสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปมาก โดยยอมรับความเสมอภาคของสตรีมากขึ้น แต่พฤติกรรมที่ปรากฏแสดงให้เห็นว่าอิทธิพลจากความเชื่อดั้งเดิมในอดีตยังมีผลอยู่พอสมควร

สรุปได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดของการแบ่งเป็นลำดับ การแบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจากระดับต่ำสุด ไปหาระดับสูงสุด และจำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมในแต่ละระดับจะเป็นปฏิภาคกับระดับของการมีส่วนร่วม กล่าวคือ ถ้าระดับการมีส่วนร่วมต่ำ จำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมจะมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นเพียงใด จำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วม

ร่วมก็จะลดลงตามลำดับ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงตามลำดับจากต่ำสุดไปหาสูงสุด

8. รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

วอสเบิร์น (Wasburn. 1996 : 43 ; อ้างถึงใน ปิยพร ถิตย์ประเสริฐ. 2548 : 15)

ได้นำเสนอรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตามปกติ 7 แบบ ดังนี้

1. เปิดเผย/ปกปิด (Overt Versus Covert) มีลักษณะเป็นส่วนตัวค่อนข้างสูง เช่น การสนทนาเรื่องการเมือง ภายในครอบครัว ซึ่งถือว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามปกติ แต่มีลักษณะ “ปกปิด” แต่ถ้าหากมีการสนทนาเรื่อง การเมืองผ่านทาง โทรทัศน์หรือวิทยุ ถือว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามปกติแบบ “เปิดเผย”

2. คืบคลานใจให้เข้าหา ไม่ปรารถนาเข้าใกล้ (Approaching Versus Avoiding)

3. เป็นครั้งคราว ยาวนานต่อเนื่อง (Episodic Versus Continuous)

4. ให้ข้อ (Inputs Versus Outputs)

5. สร้างสัญลักษณ์ ใช้เครื่องมือ (Expressive Versus Instrumental)

6. การเจรจา ไม่เจรจา (Verbal Versus Nonverbal)

7. สังคม ไม่สังคม (Social Versus Nonsocial)

ตามทัศนะของ Wasburn การจะเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง นั้นต้องเกี่ยวข้องกับตัวแปร หรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่างอีกด้วย เช่น

1. ครอบครัวและเครือข่าย ซึ่งถือว่าเป็นผู้กล่อมเกลานุคนคนแรกนับแต่เกิดให้มีความนิยมความเชื่อ ความสนใจ และบุคลิกภาพอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจรวมถึงวิธีการตัดสินใจที่มีส่วนโน้มน้าวไปยังพฤติกรรมที่อาจทำให้นุคนคนมีโลกทัศน์ที่ดี หรือไม่ดีต่อการเมือง และปรากฏการณ์ทางการเมือง

2. ศาสนา องค์กรทางศาสนา ถือว่าเป็นผู้กล่อมเกลานุคนคนในสังคม เช่นเดียวกับครอบครัวและเครือข่าย

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) เป็นระบอบที่เน้นให้ประชาชนปรึกษาหารือกันในทุกแง่มุมในทางเลือกหรือปัญหาที่จะต้องตัดสินใจ แล้วตกลงหรือตัดสินใจร่วมกันว่าจะเลือกหรือหาทางออกเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ อย่างไร ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิธีการกระจายอำนาจและทรัพยากรต่าง ๆ ที่ไม่เท่าเทียมกันอันมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและ

วิธีการที่ประชาชนเหล่านั้นมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อตน โดยที่กล่าวถึงข้างต้น ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม จึงหมายถึง การที่อำนาจในการตัดสินใจไม่ควรเป็นของกลุ่มคนจำนวนน้อย แต่อำนาจควรได้รับการจัดสรรในระหว่างประชาชน เพื่อทุกคนจะได้มีโอกาสที่จะมีอิทธิพล และจัดเป็นกระจายอำนาจและเปิดต่อการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางของประชาชนในกระบวนการทางการเมือง ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ จากคำนิยามดังกล่าวอาจสรุปหลักการหรือองค์ประกอบสำคัญของคำ ว่าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมได้ดังนี้

1. การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองและการบริหาร
2. เน้นการกระจายอำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ

ในระหว่างประชาชนให้เท่าเทียมกัน

3. อำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ นั้น จะส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน

4. เพิ่มการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

5. มีความยืดหยุ่นได้ กล่าวคือ มีโครงสร้างการทำงานที่สามารถตรวจสอบได้

มีความโปร่งใสและคำนึงถึงความต้องการทรัพยากรของผู้มีส่วนร่วม

กล่าวโดยสรุป สังคมที่ปกครองในระบบประชาธิปไตย ได้มีการจัดแบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง ออกเป็น 5 รูปแบบ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรง (Direct Democracy) มีรากฐานมาจากแนวคิดของรูสโซ (Rousseau) ที่ว่าประชาชนทุกคนต้องมีส่วนกำหนดกฎเกณฑ์ทางสังคม 2) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนหรือประชาธิปไตยทางอ้อม (Representative Democracy or Indirect Democracy) ตามทฤษฎีอำนาจอธิปไตยเป็นของชาติ ซึ่งประชาชนเป็นผู้เลือกตัวแทนตน เข้าไปทำหน้าที่ในสภา และประชาชนยังพอมีช่องทางควบคุมการเมืองการปกครองได้บ้าง โดยที่ประชาชนต้องได้รับการรับรอง เช่น สิทธิการพูด การเขียน การรับรู้ข่าวสารข้อมูล การนับถือศาสนา และสิทธิเท่าเทียมในศาล เป็นต้น 3) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบกึ่งทางตรง (Semi-Democracy) เป็นการนำการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีตัวแทน กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองทางตรงมาผสมผสานกัน 4) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่อยู่ตรงกลางระหว่างการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบตัวแทนที่ประชาชนมีสิทธิเลือกตั้งอย่างเดียวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เมืองแบบตัวแทนที่ประชาชนมีสิทธิเลือกตั้ง และสิทธิอื่นๆ และ 5) การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบพหุการเมือง (Plural Politics) เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่หลากหลายรูปแบบผสมผสานกันไป คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง เช่น การเข้าชื่อเพื่อเสนอกฎหมาย การออกเสียงประชามติ เป็นต้น และการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบตัวแทน เช่น การเลือกตั้งเพื่อให้ได้ผู้แทนทำหน้าที่แทนตนเอง เป็นต้น รวมทั้งการยอมรับความเป็นพหุสังคมเคารพความแตกต่าง และความหลากหลายในระบอบประชาธิปไตย แบบมีส่วนร่วม (วัชรวิไล 2545 : 61-62)

สำหรับการแสดงออกของประชาชนหรือชุมชนที่จะเข้าไปมีบทบาทร่วมกิจกรรมทางการเมืองนี้ ได้มีนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ เสนอลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมือง อาทิ มิลเบรท และโคดล (Milbrath, 1977 : 12-19) ได้จำแนกกิจกรรมทางการเมืองของประชาชน 6 ด้าน ได้แก่ 1) การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง 2) การเป็นเจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียง 3) การเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน 4) การติดต่อกับทางการเมือง 5) การเป็นผู้ประท้วง และ 6) การเป็นผู้สื่อสารทางการเมืองคล้ายคลึงกับ นรนิติ เศรษฐบุตร สมคิด เลิศไพฑูรย์ และสายทิพย์ สุคติพันธ์ (2541 : 6-9) ได้สรุปกิจกรรมทางการเมืองที่จัดเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง 6 ด้าน ได้แก่ 1) การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การอภิปรายวิพากษ์ วิจารณ์การเมือง การหาเสียงสนับสนุนให้พรรคการเมืองหรือผู้สมัคร การจัดตั้งและเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มกดดันทางการเมือง กลุ่มผลประโยชน์สาธารณะ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการเฉพาะอย่าง และการประท้วงการเดินขบวน การร่วมชุมนุมแสดงความไม่พอใจ การลงชื่อประท้วง ตลอดจนการใช้ความรุนแรง

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

จากการค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อหาตัวแปรอิสระที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีแม่บ้านที่ปรากฏในเอกสาร และงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้ก่อนนั้น ถือได้ว่าเป็นแนวคิดสำคัญของการสร้างทฤษฎีแบบอนุมาน (Deductive) ที่ให้ความสำคัญกับทฤษฎี แนวคิด ประสบการณ์ และองค์ความรู้เดิมที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว งานวิจัยเกือบทั้งหมดที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาในอดีตจะเป็นเรื่องของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่จะระบุว่าจะอยู่ในกลุ่มใด เช่น ช่วงอายุ ประเภทของบุคคลที่ทำการวิจัย

เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยนำมาศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีแม่บ้าน ผู้วิจัยได้สรุปเป็น 2 ปัจจัย จำนวน 11 ตัวแปร ซึ่งมีดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านสภาพทางการเมือง

การกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทางการเมือง การบริหารงาน เลือกตั้งที่จะดึงดูดใจให้ประชาชนมาเลือกตั้งหรือไม่ ถ้าประชาชนมีความสนใจและเข้าใจ จะทำให้มีส่วนร่วมทางการเมืองสูงตามไปด้วย ประกอบด้วย 5 ตัวแปร ดังนี้

1.1 ตัวแปรด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมือง

สมพิศ สุขแสน (2552 : 114) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์ พบว่า เป็นปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุดในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนคือ ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมือง จากสื่อช่องทางต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น เช่นเดียวกับ อำนาจ โทบุราณ (2553 : 117) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยทางการเมืองการสื่อสารที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับสหภาพแรงงานของสมาชิกสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พบว่า ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจต่อบทบาททางการเมืองมาก จะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสมาชิกสหภาพแรงงาน กฟผ. มากขึ้น ด้วยสอดคล้องกับ คมคาย อุดรพิมพ์ (2554 : 172) ได้ศึกษาเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนารวมมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในจังหวัดมหาสารคาม จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจด้านการเมืองเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี ดังนั้นจึงควรได้รับการส่งเสริมเพื่อให้สตรีได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

ดังนั้นผู้วิจัยจึงคาดว่า ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจมีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

1.2 ความศรัทธาในตัวนักการเมือง

การที่บุคคลใดมีความชอบพอหรือศรัทธาในผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งที่จะเป็นผู้แทนของตน เข้าไปทำหน้าที่บริหาร มีผลต่อความสนใจในการเข้าร่วมทางการเมืองมากสอดคล้องกับแนวคิดของ ณรงค์ สีนสวัสดิ์ (2539 : 123) ที่กล่าวว่า บุคคลที่สนใจการเมือง มีความเข้าใจการเมือง เชื่อว่าตนเองมีความศรัทธาในกระบวนการทางการเมือง และตัวนักการเมือง ทำให้มีความสนใจทางการเมืองมาก ผู้วิจัยจึงกำหนดให้ความศรัทธาในตัวนักการเมืองเป็นตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองสตรี

1.3 ด้านความเลื่อมใสในพรรคการเมือง

สำหรับผู้ที่มีความสนใจชอบหรือศรัทธาในพรรคการเมืองที่ตนเองชอบ จะมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าคนทั่วไปที่ไม่ยึดติดในพรรคการเมือง สอดคล้องกับแนวคิดของ Milbrath (1968 : 118) ที่กล่าวว่า บุคคลที่มีความเลื่อมใสต่อพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งเป็นพิเศษ มีแนวโน้มเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง นอกจากนี้ผู้ที่มีความเลื่อมใสในพรรคใดพรรคหนึ่งเป็นพิเศษมีแนวโน้มที่จะมีความสนใจทางการเมืองมากขึ้นด้วย ผู้วิจัยจึงกำหนดให้ความเลื่อมใสในพรรคการเมืองเป็นตัวแปรที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี

1.4 การเป็นสมาชิกองค์กร

ในการศึกษาของ ไพศาล เชาวนะ (2543 : 73) เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนชาวอำเภอฉวางต่อการบริหารท้องถิ่น กรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ประชาชนกลุ่มคนที่เคยมีตำแหน่งในองค์กรต่าง ๆ จะมีแนวโน้มในการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ากลุ่มที่ไม่เคยมีตำแหน่ง สอดคล้องกับแนวคิดของ Milbrath (1968 : 125) ที่กล่าวว่า การเป็นสมาชิกองค์กร กลุ่มจะเป็นตัวแปรที่สำคัญในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ผู้ที่เป็นสมาชิกองค์กรหรือชุมชนจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกองค์กรใด ๆ ผู้วิจัยจึงกำหนดให้การเป็นสมาชิกองค์กร เป็นตัวแปรที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี

1.5 การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง

การที่บุคคลได้ร่วมทำกิจกรรมกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง ทำให้มีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมทางการเมือง เช่น การช่วยหาเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้ง เช่น ช่วยแจกใบปลิว ช่วยวางแผนการเลือกตั้ง สอดคล้องกับแนวคิดของ ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์ (2539 : 116) ที่กล่าวว่า การเข้าร่วมทางการเมืองมีความแตกต่างกัน ผู้ที่สนใจการเมืองมักมีแนวโน้มที่จะไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง หรือไปช่วยผู้สมัครที่ตนเองชอบหาเสียง ผู้วิจัยจึงกำหนดให้การช่วยโฆษณาหาเสียง เป็นตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี

1.6 การเข้าฟังการปราศรัยทางการเมือง สำหรับคนที่มีความสนใจหรือมี

แรงจูงใจในการเข้าร่วมฟังการปราศรัยหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ก็มีความสนใจเข้าร่วมทางการเมืองมากกว่าเดิม สอดคล้องกับแนวคิดของ Robert (1971 : 145) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงกิจกรรมโดยสมัครใจของแต่ละบุคคลในกิจกรรมทางการเมืองรวมทั้งการ

ลงคะแนนเสียง เช่น การอภิปรายทางการเมืองหรือร่วมฟังอภิปรายทางการเมืองการชักชวนทางการเมืองของเจ้าหน้าที่หรือ หรือสมาชิกของกิจกรรมทางการเมืองนั้น

ผู้วิจัยจึงกำหนดให้แรงจูงใจในการเข้าร่วมฟังการปราศรัยหาเสียง เป็นตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองสตรี

3. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเมือง ความสนใจในการเข้าร่วมทางการเมืองของแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ตามสภาวะสิ่งแวดล้อมทางการเมือง การที่คนมีความสนใจสิ่งแวดล้อมทางการเมืองมากเท่าใด ก็จะทำให้บุคคลนั้นมีความสนใจทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น ประกอบด้วย 5 ตัวแปร ดังนี้

3.1 อิทธิพลของผู้นำชุมชน ผู้นำชุมชนผู้ที่มีฐานะในชุมชน หรือผู้ที่มีอิทธิพลในกลุ่ม อาจจะมีบทบาทสำคัญต่อการเข้าร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนนั้น ๆ ได้สอดคล้องกับแนวคิดของ Milbrath (1968 : 125) ที่กล่าวว่าอิทธิพลของกลุ่มมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกของคนในสังคม เนื่องจากจะต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดภายในกลุ่ม ซึ่งได้มีการถ่ายทอดค่านิยมความเชื่อ และทัศนคติที่คล้ายคลึงกันให้แก่สมาชิกภายในกลุ่ม ผู้วิจัยจึงกำหนดให้บทบาทของผู้นำชุมชนเป็นตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองสตรี

3.2 อิทธิพลของหัวหน้าคณะหรือผู้มีบุญคุณ การเข้าร่วมทางการเมืองบางครั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งอาจเป็นผู้มีบุญคุณต่ออาศัยพึ่งพากัน อาจมีบทบาทสำคัญต่อการเข้าร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้มีอิทธิพลต่อผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งสามารถที่จะโน้มน้าวใจให้มีผลต่อการเลือกตั้งของบุคคล ๆ นั้นได้เช่นกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Robert (1957 : 201) กล่าวว่า อำนาจมีความสามารถในการที่จะเปลี่ยนความน่าจะเป็นแห่งผลที่เกิดขึ้น คือ ผู้ที่สามารถจูงใจหรือทำให้ผู้อื่นทำในสิ่งที่ตนปรารถนา รวมถึงความรู้สึกทัศนคติและความเชื่อ เช่น อิทธิพลกำหนดยุทธวิธีในการหาเสียง มีการใช้เงินซื้อเสียง เป็นการเข้าไปกำหนดบทบาทพฤติกรรมผู้เลือกตั้ง ผู้วิจัยจึงกำหนดให้อิทธิพลผู้มีบุญคุณหรือหัวหน้าคณะ เป็นตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองสตรี

3.3 อิทธิพลของสิ่งของแลกเปลี่ยน การเข้าร่วมทางการเมืองอาจมีการนำสิ่งของมาแลกเปลี่ยนกับการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้กับบุคคลที่นำสิ่งของมาให้ไม่ว่าด้วยสิ่งใดก็มีผลต่ออิทธิพลผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ สุจิต บุญบงการ (2537 : 295) ที่กล่าวว่า การไปลงคะแนนเสียงจะต้องไปด้วยความเป็นตัวของตัวเอง ไม่ใช่ไปเพราะถูกจ้างวาน หรือถูกเกณฑ์และไปลงคะแนนด้วยความตื่นตัวทางการเมืองเป็นวิธีการ

ให้ประชาชนไปลงคะแนนเสียงมากขึ้น และไปลงด้วยความสมัครใจ ผู้วิจัยจึงกำหนดให้
สิ่งของแลกเปลี่ยนเป็นตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

3.4 การสัญญาว่าให้กับชุมชนหรือชุมชน การที่บุคคลจะลงคะแนนเสียง
ให้กับสมัครรับเลือกตั้งนั้น อาจจะมีการสัญญาอย่างหนึ่งอย่างใดให้กับชุมชนหรือบุคคลที่จะ
ไปใช้สิทธิให้ลงคะแนนให้มีส่วนทำให้เกิดแรงจูงใจในความสนใจทางการเมืองมากขึ้นด้วย
สอดคล้องกับแนวคิดของ Barber (1972 : 27) ที่กล่าวว่า เมื่อมีการเลือกตั้ง อาจจะมีบุคคลที่
สมัครรับเลือกตั้งได้สัญญาว่าจะทำประโยชน์ให้กับชุมชนไม่ว่าด้วยเรื่องอะไร เช่น ความ
ต้องการปรับปรุงงานท้องถิ่น จนทำให้มีอิทธิพลต่อผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ผู้วิจัยจึงกำหนดให้
สิ่งของแลกเปลี่ยน เป็นตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี

3.5 ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง ปัจจัยด้านการติดตามข่าวสาร
ทางการเมืองในการศึกษาของ ไพศาล เชาวนะ (2543 : 75-79) ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วม
ของประชาชนชาวอำเภอฉวางต่อการบริหารท้องถิ่น กรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขต
อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ประชาชนในกลุ่มที่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อ
สิ่งพิมพ์และสื่อโทรทัศน์เป็นประจำจะมีแนวโน้มในการมีส่วนร่วมทั้งทางการเมือง และการ
บริหารมากที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของ สิทธิพันธ์ พุทธหุน (2541 : 373 - 374) ที่กล่าว
ว่าการสื่อสารช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นหรือทัศนคติของบุคคล การสื่อสาร
ทางการเมืองก็เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาทางการเมืองของระบบการเมืองเช่นกัน ผู้วิจัยจึง
กำหนดให้การติดตามข่าวสารทางการเมือง เป็นตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วม
ทางการเมืองของสตรี

กล่าวโดยสรุป ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี ประกอบด้วย 1.
ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง 2. การติดตามข่าวสารการเมือง 3. การเป็นสมาชิกองค์กร
การเมือง 4. การเข้าร่วมประชาคมโครงการ และ 5. การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ส่วน
ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านสภาพทาง
การเมือง ได้แก่ 1. ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง 2. ความเลื่อมใสในระบบการเมืองแบบ
ประชาธิปไตย 3. ความศรัทธาในตัวนักการเมือง 4. ความเลื่อมใสในพรรคการเมือง
5. การเป็นสมาชิกองค์กรการเมือง 6. การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง และ 2) ปัจจัยด้าน
สภาพแวดล้อมทางการเมือง ได้แก่ 1. อิทธิพลของผู้นำชุมชน 2. อิทธิพลของหัวหน้า
3. อิทธิพลของสิ่งของแลกเปลี่ยน 4. อิทธิพลของการสัญญาว่าจะให้ 5. การติดตามรับรู้
ข่าวสารทางการเมือง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ถนอม ทรัพย์เจริญ (2535 : 87) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนชนบทในประเทศไทย ศึกษาเฉพาะกรณี : อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร พบว่าประชาชนที่มีอายุต่างกันมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน ประชาชนเพศชายมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าเพศหญิง ผู้ที่มีรายได้สูงมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าผู้ที่มีรายได้น้อย ผู้ที่มีการศึกษาสูงมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าที่มีการศึกษาน้อย ผู้ที่มีอาชีพเกษตรกรรมกับผู้ที่ไม่มีอาชีพอื่นมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน

สุจินต์ ดาววีระกุล (2537 : 93) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านชนะเลิศการประกวดดีเด่นระดับจังหวัดของจังหวัดนครสวรรค์ ประจำปี 2537 พบว่า ตำแหน่งทางสังคมในหมู่บ้าน การรู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญต่อหมู่บ้าน การมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้านตัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อายุ เพศ ไม่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้านปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ อาชีพ และการเป็นเจ้าของที่ดิน ไม่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน ปัจจัยทางด้านสังคม ได้แก่ ความต้องการเกียรติ การได้รับการชักชวนจากกรรมการหมู่บ้าน เพื่อนบ้าน นายอำเภอและพัฒนากรอำเภอ มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความคาดหวังต่อรางวัลประกวดหมู่บ้าน ความต้องการความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนบ้าน การได้รับการชักชวนจากกำนัน สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยกำนัน กรรมการสภาตำบล ปลัดอำเภอ เกษตรอำเภอ สาธารณสุขตำบล คณะและพัฒนากร มีมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน

ศศิพร สิทธิพันธุ์ (2539 : 124) ศึกษาเงื่อนไขการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรี และการยอมรับ ส.ส. หญิง การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบถึง ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคและปัจจัยที่ส่งเสริมการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีในตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตลอดจนการยอมรับ บทบาททางการเมืองของสตรีในตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีนาน้อยเพียงใด กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรี จำนวน 15 คน และประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร
จำนวน 422 คน จากการศึกษาพบว่า

1. อุปสรรคในการเข้ามาสู่บทบาททางการเมืองของสตรี ได้จัดสรุป 2
ประการ 1) เกิดจากค่านิยมความเชื่อทางวัฒนธรรม ประเพณีที่สั่งสมถ่ายทอดกันต่อๆมา
โดยเฉพาะกิจกรรมทางการเมือง มีการสืบทอดทางความคิดที่มองว่าเพศชายเหมาะสมกว่า
เพศหญิง 2) เกิดจากตัวสตรีเอง ไม่กล้าตัดสินใจในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง และการ
ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง

2. ในการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรี สามารถได้รับชัยชนะในการ
เลือกตั้ง เพราะมีปัจจัยต่างๆ ที่สนับสนุนในการเข้ามาับบทบาททางการเมือง ซึ่งสามารถสรุป
ได้ดังนี้ 1) เป็นที่รู้จักกันดี และสนิทสนมกันมานานในท้องถิ่นนั้น 2.2 พรรคการเมือง เช่น
นโยบายพรรคและหัวหน้าพรรค 2) บุคลิกภาพส่วนตัว เช่น การศึกษา อาชีพ เป็นต้น
2.4 อิทธิพลของบุคคลนัยสำคัญเกี่ยวพันทางการเมือง 3) ส่วนในเรื่องของการยอมรับ
บทบาททางการเมืองของสตรี ซึ่งเป็นการประเมินสถานภาพและบทบาทของตนเองพบว่า
สมาชิก สภาผู้แทนราษฎรสตรี สามารถแสดงบทบาทต่างๆ ได้เต็มที่เทียบเท่าเพศชาย ซึ่งใน
การทำงาน ไม่มีการแบ่ง แยกความเป็นหญิง-ชาย สามารถแสดงบทบาททางการเมือง
เหมือนกันหมด และในส่วนของประชาชน โดยการใช้แบบสอบถาม สอบถามความคิดเห็น
เกี่ยวกับการยอมรับบทบาททางการเมืองของสตรี จากการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มี
การยอมรับบทบาททางการเมืองในตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระดับปานกลาง

อุทัยรัตน์ กาทัง (2543 : 187) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
ในการปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลพระสมุทรเจดีย์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัด
สมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนเพศชายมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น
มากกว่าประชาชนเพศหญิง อายุไม่มีความสัมพันธ์กับการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งของประชาชน
ในเขตเทศบาลตำบลพระสมุทรเจดีย์ทุกองค์ประกอบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
ระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับการเป็นสมาชิกกลุ่ม หรือพรรคการเมืองของประชาชน
ในเขตเทศบาลตำบลพระสมุทรเจดีย์ในทุกองค์ประกอบเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง รายได้
มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบ
การสมัครรับเลือกตั้งหรือไม่สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาเทศบาลมีความสัมพันธ์กับ
รายได้ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมพิศ คล้ายวงษ์ (2543 : 200) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองผู้มีสิทธิเลือกตั้ง อายุ 18-20 ปี พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 20 ปี อยู่ในระหว่างศึกษาระดับปริญญาตรี ศึกษาในชั้นปีที่ 1 สถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยของรัฐ และมีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร พฤติกรรมความสนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง จำแนกได้ดังนี้ ส่วนใหญ่ติดตามข่าวสารทางการเมืองไม่สม่ำเสมอ ร้อยละ 77.1 ใช้โทรทัศน์ในการติดตามข่าวสาร ร้อยละ 35.5 มีการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นนานๆ ครั้ง ร้อยละ 77.7 พังคำปราศรัยของนักการเมืองติดตามบ้างพอสมควร ร้อยละ 72.1 เคยชักชวนญาติพี่น้องและผู้อื่น ร้อยละ 72.8 เคยตรวจดูบัญชีรายชื่อ ร้อยละ 71.1 ใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงครั้งนี้เป็นครั้งแรก ร้อยละ 50.8 เกิดความเบื่อหน่ายการเมืองเป็นเหตุผลสำคัญไม่ไปลงคะแนนเลือกตั้ง ร้อยละ 26.2 เป็นหน้าที่ของพลเมืองเป็นเหตุผลสำคัญที่ไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ร้อยละ 33.9 เมื่ออายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ ไปใช้สิทธิเลือกตั้งแน่ ๆ เพราะต้องการมีส่วนร่วมทางการเมือง ร้อยละ 55.1 ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านต่าง ๆ ต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง พบว่าสภาพภูมิหลัง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ภูมิลำเนา มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ถวิลวดี บุรีกุล (2544 : 250) ศึกษาผู้หญิงไทยกับการเมืองหลังการมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ให้ข้อมูลและการวิเคราะห์ให้สาระสำคัญเกี่ยวกับแนวคิดกับความสำเร็จทางการเมืองของหญิงและชายในบริบทสากล การมีส่วนร่วมทางการเมืองการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิงไทย รวมทั้งอุปสรรคในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิง ได้ดังนี้ แนวคิดเกี่ยวกับความสำเร็จทางการเมืองของหญิงและชายในบริบทสากล การศึกษาผู้หญิงและการเมืองให้ความสำคัญกับปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จทางการเมือง ดังนี้

- 1) การมองบทบาททางการเมืองของตนเอง ผู้หญิงมองบทบาทของตนเองในชีวิตการเมืองต่างจากผู้ชาย ในสหรัฐอเมริกาไม่ลงสมัครรับเลือกตั้งบ่อย ระดับประสิทธิภาพทางการเมืองของผู้หญิงจะต่ำกว่าผู้ชาย ผู้หญิงรู้สึกว่าการที่ตนทางจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองน้อยกว่า ผู้หญิงจะมีแรงผลักดันของตัวเองให้มีความก้าวหน้าในทางการเมืองน้อยกว่า
- 2) ส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ในอดีตผู้หญิงมักไม่มีส่วนในเรื่องของการเมืองไม่ได้รับการพัฒนาให้เพิ่มทักษะ ไม่มีประสบการณ์และมีการติดต่อสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานชาย ส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของการเมืองน้อยกว่าชาย ประชาชนส่วนน้อยคิดว่าผู้หญิงมีความสามารถสูง อาชีพของผู้หญิงไม่ส่งผลให้ผู้หญิงมีความสัมพันธ์กับสังคมเท่าที่ควร

ผู้ใหญ่ที่จะช่วยหาทุนสนับสนุนได้ก็ค่อนข้างน้อย โอกาสของการได้รับเลือกของผู้หญิงมีน้อย พรรคการเมืองต่างๆ มักไม่ค่อยสนใจในการสรรหาผู้หญิงที่สามารถเป็นผู้สมัครแต่จะใช้ผู้หญิงเป็นตัวประกอบ 3) ความสนใจของสื่อ ในอดีตสื่อมวลชนให้ความสนใจกับผู้หญิงและผู้ชายต่างกัน ผู้หญิงมักได้รับการสนับสนุนในทางการเมืองน้อยกว่าชาย ชีวิตการเมืองมักถูกจัดวางในมาตรฐานของพฤติกรรมต่างระดับกับชาย ผู้หญิงที่พูดจาฉะฉาน และเสียงดัง จะดูเป็นคนก้าวร้าว ผู้ชายจะถูกมองว่าเป็นคนตรงไปตรงมา 4) ความคิดของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งเองก็ไม่ได้พิจารณาผู้สมัครชายและหญิงไปในลักษณะเดียวกัน สิ่งดึงดูดทางกายภาพของผู้สมัครผู้หญิงอาจถูกมองเป็นด้านลบ การตัดสินใจเลือกโดยการใช้อคติทั้งในเรื่องเพศ ปัจจุบันมีผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้น การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ชี้ให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงต่างๆ แนวคิดและความเชื่อในทางการเมืองจะส่งผลให้ผู้หญิงสนใจและตัดสินใจเข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้น

ประสิทธิ์ สันติกาญจน์ (2544 : 204) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า เพศ สถานภาพสมรส อายุ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพฯ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนตัวแปรภูมิฐานะเดิม จำนวนบุคคลที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง นอกจากนี้ยังพบว่า รูปแบบพฤติกรรมการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นไปตามแบบกัตต์แมน ที่มีลักษณะสะสม และเป็นมิติเดียว และพบว่า ความผูกพันกับองค์กรมีผลกระทบโดยตรง และเป็นผลกระทบในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงสุด ส่วนความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง ความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมืองความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ต่างก็มีผล กระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง รองลงมาเป็นลำดับสำหรับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม มีผลกระทบในเชิงลบ ส่วนผลกระทบในทางอ้อมที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองปรากฏว่าความรู้สึกในหน้าที่ความเป็นพลเมืองมีผลกระทบสูงสุด ส่วนความผูกพันกับองค์กร สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งความรู้สึกในความไว้วางใจทางการเมือง ล้วนแล้วแต่มีผลกระทบในทางอ้อม และเป็นผลกระทบในเชิงบวกทั้งสิ้น ยกเว้นแต่ความรู้สึกในความสามารถทางการเมือง ที่ไม่ได้มีผลกระทบในทางอ้อมต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งโดยสรุปแล้วตัวแบบความสัมพันธ์ในเชิงสาเหตุและผลที่ประกอบไปด้วยตัวแปรสาเหตุทั้งสิ้น 5 ตัวแปรนั้น

มีความสามารถที่จะอธิบายความแปรผันของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้เป็นจำนวนร้อยละ 22

สุเมธ สุธีร์ (2546 : 154) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : กรณีศึกษาเทศบาลนครอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 41-50 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป แต่งงานแล้ว มีรายได้ต่อปีไม่เกิน 100,000 บาท และไม่มีญาติเป็นนักการเมือง มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเลือกตั้งในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีส่วนร่วมทางการเมืองภาพรวมอยู่ในระดับน้อย และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส รายได้ต่อเดือน การรับรู้ข่าวสาร

สินธุ์ มุ่งดี (2545 : 124) ศึกษาเรื่อง สตรีกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น ในเขตอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าสตรีในอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ มีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ในระดับต่ำ ซึ่ง การศึกษา รายได้ อาชีพ ประสบการณ์การเป็นผู้นำ การเป็นสมาชิกกลุ่มและการฝึกอบรม เป็นปัจจัยสนับสนุนสตรีในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น

สุรัสวดี หนูพนนงค์ และชนาธิป บุญยเกตุ (2546 : 4 - 5) ศึกษาเรื่อง สตรีกับบทบาทในการเข้าร่วมองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) : บริบททางสังคมวัฒนธรรม และการเมือง ผลการศึกษาวิจัยพบว่า สมาชิก อบต. หญิงที่ได้รับเลือกเข้ามาทำงานในอบต. ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานทั่ว ๆ ไป ไม่ค่อยมีบทบาทความสำคัญมากนัก ยกเว้นกลุ่มตัวอย่างบางคน ที่ได้รับผิดชอบงานที่เกี่ยวกับการบริหารและการตัดสินใจบ้าง ซึ่งพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ได้รับผิดชอบงานที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารนั้น มักจะเป็นบุคคลที่เคยมีประสบการณ์ในการทำงานเพื่อชุมชนมาก่อน เป็นที่รู้จักและยอมรับของชุมชนมาก่อน จึงจะเป็นที่ยอมรับของสมาชิก อบต. ที่เป็นผู้ชายด้วย

อินทิรา นาทองบ่อ (2546 : 210) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2544 : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้สมัครสตรี เป็นการศึกษาโดยใช้แนวคิดสตรีนิยมมาเป็นหลักในการวิเคราะห์ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลทำให้สตรีได้รับการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2544 ผลการศึกษาพบว่า สตรีที่ได้รับการเลือกตั้งส่วนใหญ่มีความเห็นต่อปัจจัยที่มีผลทำให้สตรีประสบความสำเร็จ ได้รับการเลือกตั้ง โดยยึดแนวคิดสตรีนิยมแบบเสรี 4 ประเด็น ได้แก่ ลักษณะ

ทั่วไปของสตรีที่ได้รับการเลือกตั้ง เช่น อายุ ระดับการศึกษา ครอบครัว และประสบการณ์ด้านการเมือง ปัจจัยที่ส่งเสริมสนับสนุนให้สตรีได้รับการเลือกตั้ง ปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้สตรีไม่ได้รับการเลือกตั้ง แนวโน้มบทบาททางการเมืองของสตรีในอนาคต สตรีจะได้รับโอกาสทางสังคม พรรคการเมืองส่งเสริมให้มีส่วนร่วมทางการเมือง ความรู้ ความสามารถ จิตใจ และความพร้อมด้านต่างๆ อาทิ การศึกษา ครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจ และความเชื่อมั่นในตัวเอง

ประมวล นาดัน (2547 : 134) ศึกษาบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าสตรีในส่วนปกครองท้องถิ่นในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีบทบาท ความรู้ความเข้าใจและมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับที่ดี อันเป็นผลจากการที่รัฐธรรมนูญแห่งประเทศไทย ปี พ.ศ. 2540 เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ทุกชั้นตอน และการได้รับความรู้ ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ การจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ทำให้ประชาชนต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น อีกทั้งกระแสการเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ ของสตรี ประกอบกับการที่รัฐบาลและองค์กรต่าง ๆ เห็นความสำคัญของสตรีที่จะเป็นพลังในการพัฒนา ตั้งแต่ระดับรากหญ้า จนถึงระดับประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการปกครองระดับท้องถิ่น ในแต่ละรูปแบบได้เปิดโอกาสให้ประชาชน ทั้งชายและหญิง ในท้องถิ่นได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง

ชาญยุทธ โษศิรินนท์ และคณะ (2547 : 97 – 100) เห็นว่า กลไกเชิงสถาบันในการส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชาย และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรีในการตัดสินใจสามารถแบ่งตามบทบาทหน้าที่ได้เป็น 4 ประเภทหลัก ๆ ดังนี้

1. กลไกเชิงนโยบาย
2. กลไกเชิงปฏิบัติ
3. กลไกเชิงกฎหมาย
4. กลไกภาคประชาสังคม

แม้ว่าจะมีกลไกต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางการและที่มาจากภาคประชาสังคมที่กล่าวมาแล้วก็ตามความก้าวหน้าในการส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชายในด้านต่าง ๆ ยังไม่เป็นที่น่าพอใจนักองค์กรเอกชน ได้เสนอข้อสังเกต และข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาความเสมอภาคหญิงชาย ดังนี้

1. การขาดเจตนาธรรม์ทางการเมือง และความตั้งใจจริงในการแก้ไขปัญหจากภาครัฐเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความล่าช้าในการส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชาย โดยพิจารณาจากผลการดำเนินงานขององค์กรที่รับผิดชอบ ซึ่งได้รับการจัดสรรงบประมาณประจำปีจำนวนน้อยมาก

2. ปัจจัยด้านทัศนคติต่อความเสมอภาคหญิงชายในประเทศไทย ซึ่งถูกหล่อหลอมจากวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีดั้งเดิม ประกอบกับการขาดความรู้และความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องบางกลุ่มเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานในเชิงรุก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวางแผนการดำเนินงาน ซึ่งครอบคลุมถึงการกำหนดหัวข้อการวิจัย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ การใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยในการให้ความรู้แก่สาธารณชน การรณรงค์ผลักดันให้มีกฎหมายที่จำเป็น ตลอดจนการวางแผนการดำเนินกิจกรรมในการสร้างความร่วมมือขององค์กรเอกชน เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน

3. ควรมีการจัดตั้งทีมงานที่ทำหน้าที่ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานในการสร้างองค์กรที่มีความเสมอภาคระหว่างหญิงชายอย่างสม่ำเสมอควรมีการรณรงค์เกี่ยวกับการสร้างความตระหนักรู้ด้านมิติหญิงชายต่อสาธารณชน โดยผ่านสื่อหลายรูปแบบ

สุธีรา วิจิตรานนท์ และเมทินี พงษ์เวช (2547 : 70 – 80) ศึกษาวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของผู้หญิงในพรรคการเมืองไม่แตกต่างจากเวทีอื่น ๆ กล่าวคือ ผู้หญิงที่อยู่ในคณะกรรมการบริหารพรรค มีจำนวนร้อยละ 10 ในฐานะที่ปรึกษาพรรคหรือที่ปรึกษาหัวหน้าพรรคจะมีสัดส่วนที่น้อยมาก ในส่วนของภาครัฐนั้น ความพยายามปรากฏเห็นเป็นรูปธรรมในกรอบของการกำหนดนโยบายแผนและการวางกติกาในรูปของกฎและระเบียบ เช่น แผนการพัฒนาสตรีระยะยาว 20 ปี พ.ศ. 2535 – 2554 ได้ระบุเป้าประสงค์ในการเพิ่มจำนวนผู้หญิงในการเมืองและการบริหาร ในขณะเดียวกัน แผน 5 ปี ฉบับล่าสุด (2545 – 2549) ก็ได้มีการระบุวิสัยทัศน์ไว้อย่างชัดเจนว่าจะต้องเพิ่มจำนวนผู้หญิงในการตัดสินใจในทุกระดับ โดยมีการระดมมาตรการไว้อย่างชัดเจนด้วยเช่นกัน สำหรับนโยบายของรัฐบาลนั้น จากการรณรงค์ โดยองค์กรสตรี ที่เริ่มตั้งแต่ราวปี 2534 – 2535 รัฐบาลทุกรัฐบาลหลังจากนั้น ยกเว้นรัฐบาลปัจจุบัน ล้วนมีนโยบายเกี่ยวกับสตรีที่ระบุค่อนข้างชัดเจนถึงการส่งเสริมผู้หญิงให้อยู่ในระดับตัดสินใจความพยายามของภาครัฐอีกส่วนหนึ่งที่ส่งผลให้เกิดเป็นรูปธรรมคือการยกเลิกข้อสงวนในอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบที่ประเทศไทยได้ทำสัตยาบรรณไว้แล้ว ข้อสงวนที่เกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติในด้านอาชีพที่ขกเลิกไปนั้น นับว่ามีส่วนเอื้อต่อการขยายโอกาสให้ผู้หญิงก้าวสู่ตำแหน่งที่มีอำนาจในการ

ตัดสินใจได้มากขึ้น โดยเฉพาะตำแหน่งที่ไม่เคยมีผู้หญิงได้รับการแต่งตั้งมาก่อนผลสำเร็จของการส่งเสริมผู้หญิงให้มีส่วนร่วมบนเวทีการเมือง และการบริหาร โดยลำพังภาคราชการนั้นอาจจะไม่สำเร็จเต็มที่ ความร่วมมือจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชนซึ่งภารกิจแม้ต่างกันแต่จะเสริมซึ่งกันและกันได้ ณ ระดับหนึ่ง กลไกที่สำคัญในการสร้างความตระหนักรู้ให้กับสังคมถึงความสำคัญของผู้หญิงที่จะต้องอยู่ในระดับที่มีอำนาจตัดสินใจทั้งภาครัฐและภาคราชการ คือ สื่อมวลชน การส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ทางหนังสือพิมพ์และนิตยสาร จึงเป็นอีกเส้นทางหนึ่งของการรณรงค์

ศุภพรรัตน์ สุขพุ่ม (2547 : 205) ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนกรุงเทพมหานครต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนกรุงเทพมหานครต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีและปัจจัยด้านคุณลักษณะทางประชากร ปัจจัยการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ปัจจัยการเป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรที่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในกรุงเทพมหานครมีความคิดเห็นว่าสตรีมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี โดยตัวแปรอิสระ 16 ตัวแปรร่วมพิจารณา พบว่า มีเพียง 4 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยตัวแปรการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองและตัวแปรการเป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรชุมชน มีความสัมพันธ์เชิงบวกส่วนตัวแปรรายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์หรือกลุ่มออมทรัพย์ มีความสัมพันธ์เชิงลบ โดยตัวแปรทั้ง 6 นี้ สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 23.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้ คือ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับสตรีและการเมือง ควรมีการประเมินการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี มีการส่งเสริมหรือให้ความสำคัญกับการรวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือองค์กรของประชาชน ร่วมกับการให้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองที่มีความถูกต้อง เพื่อเสริมสร้างให้ประชาชนมีความคิดเห็นในเชิงเห็นด้วยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีต่อไป

ปิยพร ฤทธิประเสริฐ (2548 : 203) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : กรณีศึกษาเฉพาะชุมชนในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุช่วง 31-40 ปี มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท จบการศึกษาระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า และประกอบอาชีพรับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูงหรือระดับนักกิจกรรม ได้แก่ มีตำแหน่งทางการเมืองและ

การทำงานเต็มเวลาให้แก่พรรคการเมือง การได้รับตำแหน่งทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับกลางหรือกลุ่มผู้มีส่วนร่วม ได้แก่ การบริจาคเงินเพื่อช่วยเหลือพรรค การเข้าร่วมชุมนุมประท้วง ทั้ง 2 ระดับ ประชาชนกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำหรือเข้าร่วมในกิจกรรมน้อย ส่วนการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่ำหรือจัดอยู่ในกลุ่มผู้ดูแลได้แก่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเพียงแค่พูดคุยเรื่องทางการเมือง การเข้ารับฟังการปราศรัยหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง และการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ประชาชนกลุ่มตัวอย่างเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองสูง โดยสรุป ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำ ผลมาจากปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ประกอบด้วยปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ในระดับปานกลางถึงต่ำ ต้องใช้เวลาหาเลี้ยงชีพ ยังส่งผลต่อความสนใจในการติดตามข่าวสารทางการเมืองเลือกตั้งในระดับต่ำ และที่สำคัญคือต้องมีการจูงใจไม่ว่าจะเป็นเงินทองสิ่งของ หรือมีผลประโยชน์แทน ถึงจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

ศิริเพชร อมาตยานนท์ (2548 : 142) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล หนองแวง โสภพระ อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล หนองแวง โสภพระ อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดขอนแก่น ส่วนใหญ่มีความสนใจและติดตามการทำงานและการแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล และเห็นว่า องค์การบริหารส่วนตำบลจัดกิจกรรมในการส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนมากขึ้น ด้านการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยหาเสียงช่วยผู้สมัครที่ตนต้องการให้ได้รับการเลือกตั้งและเห็นว่าหากมีความพร้อมจะลงสมัครเพื่อรับการเลือกตั้ง ด้านการมีส่วนร่วมหลังการเลือกตั้ง ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่า องค์การบริหารส่วนตำบล เปิดโอกาสให้เข้ารับฟังการประชุมหรือการชี้แจงการทำงานของ องค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว จากการประชุมชี้แจงของผู้ใหญ่บ้าน ด้านการมีส่วนร่วมในลักษณะการประท้วงหรือทักท้วง ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยทักท้วงหรือทักท้วงและไม่เคยมีส่วนร่วมทักท้วงหรือประท้วงการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลและเมื่อมีการทักท้วงหรือประท้วงประชาชนส่วนใหญ่ไม่ทราบว่ามี การทักท้วงหรือประท้วงดังกล่าว

2. งานวิจัยต่างประเทศ

ปีเตอร์และคินเดอร์ (Peters and Kinder. 1982) ได้วิจัยเกี่ยวกับบทบาทผู้หญิงกับการเมือง ซึ่งพบว่าผู้หญิงมักได้รับการสนับสนุนในทางการเมืองน้อยกว่าชาย สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมองผู้หญิงอ่อนแอกว่าผู้ชาย นั่นคือเหตุผลว่าทำไมในอดีตผู้หญิงได้รับผลตอบแทนจากการใช้จ่ายไปในการหาเสียงน้อยกว่าผู้ชายด้วย เมื่อพูดถึงผู้หญิงมักมีการรายงานเรื่องรูปร่าง ความสวยงาม ขณะที่ผู้ชายมักได้รับการกล่าวถึงในเรื่องความสามารถ คุณสมบัติ ผู้หญิงในชีวิตการเมืองมักถูกจัดวางในมาตรฐานของพฤติกรรมต่างระดับกับชาย ตัวอย่างเช่น ผู้หญิงที่พูดจาจะฉาน เร็วและเสียงดัง จะดูเป็นคนก้าวร้าว ขณะที่ผู้ชายที่มีลักษณะเช่นนี้จะถูกมองว่าเป็นคนตรงไปตรงมาแทน

เบอดิค (Burdick. 1959 : 140) ศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารด้านการเมืองกับพฤติกรรมการเลือกตั้งอย่างมีจริยธรรม พบว่าการติดตามข้อมูลข่าวสาร ผู้สมัคร และพรรคการเมืองถือได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับเริ่มต้นของประชาชน แต่ก็คือว่าเป็นขั้นที่สำคัญ เพราะการที่บุคคลจะมีส่วนร่วมทางการเมืองในขั้นสูงขึ้นไปได้นั้น ก็จะต้องเป็นผู้มีความสนใจทางการเมืองเป็นขั้นเริ่มต้นก่อน ได้วิเคราะห์ธรรมชาติทางการเมืองของประชาชน ผู้ออกเสียงเลือกตั้งจากงานวิจัย 3 ชิ้น คือ The Elmira Study, The Michigan Study และ The Bristol Study และได้สรุปว่าผู้ที่ได้ผ่านการลงคะแนนเสียงที่มีข้อมูลในการเลือกตั้งน้อย มีความสนใจต่ำ จะเกี่ยวข้องกับขบวนการเลือกตั้งน้อยด้วย

ไนท์ ฮาวเวสต์ และพรีวิทท์ (Nie ; Powell and Prewitt. 1969 : 245) ได้ศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและโครงสร้างสังคมกับการเข้าร่วมทางการเมือง 5 ประเทศ ได้แก่ อังกฤษสหรัฐอเมริกา เยอรมัน อิตาลีและเม็กซิโก ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมือง 4 ด้าน ประกอบด้วย การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การร่วมรณรงค์หาเสียง การมีกิจกรรมในชุมชน และการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ พบว่า บุคคลมีฐานะทางสังคมดี อันสืบเนื่องมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจ จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าชนชั้นอื่น ๆ และมีแนวโน้มจะเข้าเป็นสมาชิกองค์กรต่างๆ สูงกว่าชนชั้นอื่นและสมาชิกปฏิบัติการขององค์กรมีแนวโน้มจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกขององค์กรใด

คาห์น (Kahn. 1991 : 241) ได้วิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผลการวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่ได้พิจารณาผู้สมัครชายและหญิงไปในลักษณะเดียวกัน ขณะที่ตั้งตาคู่ตาคู่ทางกายภาพของผู้สมัครชายถือเป็นทรัพย์สิน ขณะที่ผู้สมัคร

ผู้หญิงอาจถูกมองเป็นด้านลบ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งอาจสร้างภาพปัจจัยของผู้สมัครชายและหญิงต่างกัน ทำให้การตัดสินใจเลือกโดยการใช้อคติทั้งในเรื่องเพศ โดยทั่วไปกับเรื่องเพศที่ไม่สัมพันธ์กับปัจจัยอื่นๆ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งอาจเชื่อว่าผู้ชายและผู้หญิงมีคุณสมบัติที่จะจัดการกับเรื่องหรือปัญหาต่างกัน ความคิดแบบนี้ทำให้ผู้สมัครผู้หญิงเสียเปรียบได้ ผู้หญิงจะประสบความสำเร็จได้มากหากพวกเธอไม่แสดงความเป็นผู้หญิงมากเกินไปเพราะอาจจะถูกมองว่าอ่อนแอ

โรเซนสโตนและฮานสัน (Rosenstone and Hanson. 1993 ; Carroll. 1994) ได้วิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิง พบว่าในอดีตผู้หญิงมักไม่มีส่วนในเรื่องของการเมือง และไม่ได้รับการพัฒนาให้เพิ่มทักษะ ไม่มีประสบการณ์และมีการติดต่อสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานชาย ผู้หญิงยังมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของการเมืองน้อยกว่าชาย ดังนั้นเมื่อผู้หญิงลงสมัครรับเลือกตั้งจะมีประชาชนเพียงส่วนน้อยที่คิดว่าผู้หญิงคนนั้นมีความสามารถสูง ในอดีตอาชีพของผู้หญิงมักไม่ส่งผล หรือมีส่วนช่วยผลักดันให้ผู้หญิงมีความสัมพันธ์กับสังคมเท่าที่ควร ตลอดจนการจะมีผู้ใหญ่ที่จะช่วยหาทุนสนับสนุนได้ก็ค่อนข้างน้อยกว่าชาย ในอดีตผู้หญิงก็ค่อนข้างพบกับความยากลำบากในเรื่องการทำงานทางการเมือง เช่นในเรื่องการหาความสนับสนุนทางการเงินจำนวนมากๆ ผู้หญิงจะพบความยากลำบากมากกว่าชายที่จะให้ได้รับชัยชนะในกรณีการเลือกตั้งที่โอกาสของการได้รับเลือกมีน้อย และจะพบว่าในกรณีเช่นนี้มีผู้หญิงสมัครน้อย

กล่าวโดยสรุป จากงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศพบว่า ผู้ชายมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าสตรี อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ก็มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองส่วนลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี ประกอบด้วย 1. ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง 2. การติดตามข่าวสารการเมือง 3. การเป็นสมาชิกองค์กรการเมือง 4. การเข้าร่วมประชาคมโครงการ และ 5. การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยจากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการพัฒนาร่วมกันมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี มี 11 ประเด็น

ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านสภาพทางการเมือง ได้แก่ 1. ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง 2. ความศรัทธาในตัวนักการเมือง 3. ความเลื่อมใสในพรรคการเมือง 4. การเป็นสมาชิกองค์กรการเมือง 5. การเข้าร่วมประชาคม โครงการ 6. การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง และ 3) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเมือง ได้แก่ 1. อิทธิพลของผู้นำชุมชน 2. อิทธิพลของหัวหน้าคณะ 3. อิทธิพลของสิ่งของแลกเปลี่ยน 4. อิทธิพลของการสัญญาว่าจะให้ 5. การติดตามข่าวสารทางการเมือง ส่วนตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในจังหวัดร้อยเอ็ด

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย